

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2018

Iva Nedelková

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

**Státní vyznamenání ČSFR a nejvýznamnější nositelé v
letech 1990-1992**

State decoration CSFR and their laureates in 1990-1992

Veřejná správa a spisová služba, prezenční studium

Iva Nedelková

Praha 2018

vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2018

podpis

Děkuji paní doc. PhDr. Ivaně Ebelové, CSc., vedoucí mé bakalářské práce, za to, že byla nápomocna radou i připomínkami při jejím zpracování a za trpělivost, kterou se mnou projevila. Dále chci poděkovat Mgr. Pavlovi Šimůnkovi, z odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra České republiky, za spolupráci při získávání a zpracování informací k mé práci.

Praha 2018

podpis

Anotace

Cílem bakalářské práce je popsat proces udělení nebo propůjčování státních vyznamenání České a Slovenské federativní republiky na základě zákona č. 404/1990 Sb., O státních vyznamenáních ČSFR. První část práce se bude zabývat historií a popisem jednotlivých státních vyznamenání s přihlédnutím na návrat k tradicím. Významní nositelé, obdarovaní za zásluhy a činy budou uvedeny v druhé části práce. Součástí práce budou i přílohy s dokumentačními fotografiemi řádů, medailí i pozvánek na slavnostní ceremoniál udílení státního vyznamenání.

Annotation

The goal of this bachelor thesis describe process awarding or conferment a state decoration Czech and Slovak Federal Republic in accordance with Act No 404/1990 Sb. about a state decoration CSFR. The first part of thesis will be follow up a history and a description individual a state decoration with taking of the tradition. The great bearers, endowed for credit and acts will be present in the second part of thesis. The components thesis will be attachments with documentation photograph of decoration, medals and invitations to ceremony of state decoration.

Klíčová slova

vyznamenání, řád, medaile, veřejné ocenění, propůjčování vyznamenání, udělování vyznamenání

Key words

honour, medal, public award, decorate, awarding

Obsah

1	Seznam použitých zkratk.....	1
2	Úvod	2
3	Vysvětlení pojmů.....	4
4	Problematika udělování vyznamenání	6
5	Zákon o státním vyznamenání ČSFR	8
5.1	Návrh zákona.....	8
5.2	Stanoviska k návrhům zákona	10
5.3	Schválení zákona	12
5.4	Zákon č. 404/1990 Sb.....	14
6	Stručný historický vývoj československých řádů a vyznamenání	16
7	Řád Bílého lva	18
7.1	Historický počátek řádu.....	18
7.1.1	Období 1945-1948.....	19
7.1.2	Historický vývoj od roku 1960	20
7.2	Zákonná úprava Řádu Bílého lva	21
7.3	Krátký komentář k udělení Řádu Bílého lva	23
8	Řád Tomáše Garrigue Masaryka	24
8.1	Zákonná úprava řádu	24
8.2	Zákonem upravený postup k jmenování osobností	26
8.3	Slavnostní ceremoniál a předávání řádu T. G. Masaryka 28. října 1991	27
8.3.1	Návrh vlády k propůjčení nebo udělení řádu (ČSFR)	27
8.3.2	Vyjádření předsednictva České národní rady k propůjčení nebo udělení řádu	28
8.3.3	Usnesení vlády Slovenské republiky k propůjčení nebo udělení řádu	30
8.3.4	Návrh předsednictva Slovenské národní rady k propůjčení nebo udělení řádu.....	31
8.4	Příprava k slavnostnímu aktu předávání a propůjčení řádů.....	32
8.5	Slavnostní ceremoniál 1991	33
8.5.1	Reakce tisku	35
8.6	Slavnostní předávání Řádů T. G. Masaryka v roce 1992	36
8.6.1	Reakce tisku	38
9	Řád Milana Rastislava Štefánika	39
9.1	Historie řádu	39
9.2	Zákonná úprava řádu	41
9.3	Slavnostní ceremoniál předávání Řádů T. G. Masaryka 1991	44

9.4	Propůjčení a udělení Řádů M. R. Štefánika v roce 1992.....	46
9.4.1	Reakce tisku	47
10	Medaile Za hrdinství a Medaile Za zásluhy	48
10.1	Medaile Za hrdinství	48
10.2	Medaile Za zásluhy	49
11	Nejvýznamnější nositelé státních vyznamenání	51
11.1	Nositelé Řádu T. G. Masaryka	51
11.2	Vyznamenání Řádem Milana Rastislava Štefánika.....	53
11.3	Medaile Za zásluhy a její nositelé	55
12	Závěr	57
13	Seznam pramenů a literatury	58

1 Seznam použitých zkratk

ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČT	Česká televize
FS	Federální shromáždění
id. č.	identifikační číslo
inv. č.	inventární číslo
KPR	Kancelář prezident republiky
M. R. Štefánik	Milan Rastislav Štefánik
PSP	Poslanecká sněmovna parlamentu
Sb.	sbírka
sign. č.	číslo signatury
spis. č.	číslo spisu
T. G. Masaryk	Tomáš Garrigue Masaryk

2 Úvod

Státní vyznamenání představuje nejvyšší ocenění, předávané prezidentem republiky občanům, kteří si je svými činy a skutky zasloužili. Udělení nebo propůjčování státních vyznamenání je nejen slavnostním ceremoniálem, ale i protokolem nesoucím dlouholetou národní tradici.

Konkrétně se uvádí počátek 19. století, související se zavedením Českého šlechtického kříže, což je dekorace udělovaná císařem pro české a moravské šlechtice.¹ Český šlechtický kříž sloužil později jako výtvarný podklad pro zavedení našeho nejvyššího ocenění, tedy Řád Bílého lva, uvedeného v samostatné kapitole práce.

Každoročně se 28. října koná slavnostní předávání vyznamenání prezidentem republiky, jenž má možnost sledovat celý národ. Ovšem spousta základních prvků, kterým předchází samotný ceremoniál je pro širokou veřejnost vágním procesem. Proto jsem se rozhodla studovat výše zmíněné téma.

V mé bakalářské práci se zaměřuji na udělení či propůjčování státních vyznamenání České a Slovenské federativní republiky a jejich nositele v letech 1990-1992. V těchto letech dochází k určité významné proměně udělování vyznamenání oproti předchozím letům, na základě přijatého zákona č. 404/1990 Sb., O státních vyznamenáních České a Slovenské federativní republiky (dále jen ČSFR), z kterého tato bakalářská práce vychází. Zákon umožnil zavést nová vyznamenání a také jejich příslušné třídy a stupně přizpůsobené obecným evropským či světovým tradicím.²

Archivní prameny jsou pro tuto bakalářskou práci primárními zdroji. Zejména se jedná o materiály čerpané z Archivu Kanceláře prezidenta republiky a Archivu České televize, které jsou z hlediska zákonného zpřístupnění omezeny. Sekundární prameny práce vycházejí z dobového tisku, literatury a publikací vztahujících se k tématu.

První část této práce se zabývá jednotlivými státními vyznamenáními charakteristickými pro období České a Slovenské federativní republiky a jsou to *Řád Bílého lva*, *Řád Tomáše Garrigue Masaryka*, *Řád Milana Rastislava Štefánika*, *medaile Za hrdinství* a *medaile Za zásluhy*. Těžištěm je popis každého z nich a podrobné informace o jejich zavedení.

---

¹ FIDLER, Jiří a TIKALOVÁ Petra: *Krása evropské faleristiky: fotoalbum: vyznamenání členských zemí* Praha: Úřad Vlády ČR 2009, str. 63.

² FURMÁNEK Jaroslav a ŠIMŮNEK Pavel: *Vojenská resortní vyznamenání, medaile a odznaky*, Praha 2007, str. 6.

Nejvýznamnější vyznamenání jednotlivci jsou uvedeni v druhé části bakalářské práce. Jedná se zejména o osobnosti z různých odvětví, které vlivem komunistického režimu nesměly být vyznamenány v uplynulých letech. Součástí výčtu těchto osob je i dílčí životopis a několik poznámek o jejich jmenování.

K podrobnějšímu přehledu slouží přílohy, v poslední části práce s dokumentačními fotografiemi řádů, medailí, slavnostního proslovu, zasedacího pořádku, harmonogramu státního vyznamenání a pozvánek na slavnostní ceremoniál udílení státního vyznamenání.

3 Vysvětlení pojmů

V průběhu celé bakalářské práce se vyskytují některé odborné výrazy používané ve faleristice. Proto jsem se rozhodla objasnit zaprvé několik pojmů z odborné disciplíny, která se věnuje vyznamenáním, protože spoustu definicí používaných z tohoto oboru je i využito v popisu těchto státních vyznamenání.

Faleristika³ z řeckého slova *phalera*⁴ původně označovala kovové předměty na přilbách. Později je tento výraz převzat Římany, kteří jím označovali vojenská vyznamenání umístěná na zbroji. Od tohoto historického názvu se odvíjí tato věda pomocně historická, která se zabývá vyznamenáním, zejména řády, medailemi a odznaky udělenými za zásluhy jakéhokoli druhu.⁵

Faleristika má při tvorbě vyznamenání či řádů základní zásadu zřetelnosti a jednoznačné rozlišitelnosti. Tato zásada byla dodržována i u starších řádů, bohužel u novějších to často neplatí (kupříkladu státní vyznamenání v období komunistické totality).

Pojmem vyznamenání jsou označovány všechny dekorace, které jsou obecně brány jako odměna za zásluhy, např. válečné, záslužné a pamětní kříže i medaile. Kdežto odznak či dekorace je širší označení předmětu vyznamenání, tedy např. řádové dekorace, náprsní dekorace apod. U státních vyznamenání se dělí na řády a medaile.

Označení *Řád* je vyznamenání členěné obvykle do tříd či stupňů k rozlišení míry zásluh. V minulosti se členění řádů spíše nepoužívalo, neboť původní podoby řádu (cca do 19. století) měly obvykle pouze jednu třídu. Řády udělované státními představiteli jsou záslužné a vojenské. Řád je rovněž považován za hierarchicky vyšší a hodnotnější na rozdíl od medaile. Medaile⁶ jsou převážně záslužné nebo medaile udělované za statečnost a medaile pamětní v okruhu státních vyznamenání.

Klenot - zobrazován v minulosti nejčastěji v podobě kříže je označován jako řádová dekorace. Základ klenotu je tvořen *Řádovým odznakem*, který obsahuje symbol řádu (znak, iniciály,

---

³ První tento pojem použil československý sběratel řádů Oldřich Pilc v roce 1937.

⁴ FIDLER J.: Krása... (pozn. č. 1), str. 7.

⁵ LOBKOWICZ František: *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha: Libri 1995, str. 26.

⁶ Název je odvozený od jejich tvaru - vyobrazení medailonu.

korunu atd.). Ve středu nebo podél řádového odznaku je často napsané *Řádové heslo*, charakterizující poslání řádu, na němž je uvedeno.

Další nezbytnou součástí řádu či vyznamenání je *Stuha*, která slouží k jeho zavěšení. Barva stuhy určuje v mnoha případech samotné státní vyznamenání.⁷ Řádová stuha navazuje na termín *Dracoun* – jsou to plíšky z drahého kovu vyšívané na některých stuhách nebo na rozetách. U řádu či medailí se setkáme i s termínem *Převýšení*, které znamená zavěšení nad řádovým odznakem.

Nejvyšší stupeň řádu (I. třída) se označuje jako Velkokříž. Součástí velkokříže je stuha zvaná *Velkostuha*, nošená napříč přes hrud' a spojená na boku a na ní je zavěšena řádová dekorace. *Hvězda* je součástí nejvyššího stupně řádu, nošená na prsou, později se stala součástí i nižších stupňů. Neopomenutelnou poslední částí řádu je *Kolana* označující řetěz řádu, jenž je součástí řádu nejvyššího stupně. Řádový řetěz se nosí při zvláštních příležitostech a jednotlivé články představují symboly řádu. Řádový řetěz je určen jen pro nejvyšší představitele státu.⁸

U popisu řádů bude možné najít termín *Rozeta*,⁹ což je do okrouhlého tvaru sestavená stuha, která je přišitá na širší řádovou stuhu. Rozeta vyznačuje stupeň hodnosti. Se zavěšeným klenotem řádu pomáhá s odlišením řádového stupně. Zmenšená se nosí v klopě civilního obleku k dokladu řádové příslušnosti (jde o tzv. miniaturu). Při popisu je používán také výraz *Avers*, ten označuje přední stranu vyznamenání neboli strany lícové. Opakem je *Revers* jinak zvaná rubová strana vyznamenání.

---

⁷ FURMÁNEK J. a ŠIMŮNEK P.: *Vojenská resortní...* (pozn. č. 2), str. 4.

⁸ LOBKOWICZ F.: *Encyklopedie řádů ...* (pozn. č. 5), str. 27.

⁹ Tamtéž, str. 24.

4 Problematika udělování vyznamenání

V předchozí kapitole jsem již uvedla, že státními vyznamenáními jsou řády a medaile udělené představitelem státu. Mezi státní vyznamenání České a Slovenské federativní republiky můžeme zařadit Řád Bílého lva (o pěti třídách), Řád Tomáše Garriguea Masaryka (o pěti třídách), Řád Milana Rastislava Štefánika (o pěti třídách), Medaili Za hrdinství a Medaili Za zásluhy (ve třech stupních).

Řády jsou obecně považovány za vyšší formu vyznamenání. Řády se propůjčovaly občanům republiky a udělovaly příslušníkům jiných států, kdežto medaile se pouze udělovaly. Vyznamenání obdrželi řádovou insignií a zároveň sni i listinu při slavnostním předávání.

Propůjčení řádu znamenalo, že se řádové insignie po smrti vyznamenaného vracely Kanceláři prezidenta republiky (dále jen KPR). Udělením řádu získala jak insignií řádu, tak i listinu, rodina pozůstalého i posmrtně, zvrát nastal v případě, že nebylo pozůstalých, tak se insignie zůstala KPR. Pokud bylo uděleno vyznamenání in memoriam, pozůstalí obdrželi pouze listinu o udělení vyznamenání a nikoliv řádovou insignií.

K problematice státních vyznamenání ČSFR se váže zákon č. 404/1990 Sb., o státních vyznamenáních ČSFR. Příslušné přílohy neboli statuta tohoto zákona upravovaly podmínky obdržení, předpisy pro nošení dekorace a popis obrazové podoby jednotlivých vyznamenání.

Nositelem Řádu Bílého lva, Řádu Tomáše Garriguea Masaryka (dále jen Řádu T. G. Masaryka), Řádu Milana Rastislava Štefánika (dále pouze Řádu M. R. Štefánika) I. třídy byl ze zákona vždy prezident až do uplynutí lhůty prezidentského úřadu. Federální shromáždění ČSFR mohlo řádové insignie I. třídy prezidentovi propůjčit i doživotně příslušným usnesením. Což se v období 1990-1992 nestalo a prezident Václav Havel je před svou rezignací v roce 1992 vrátil KPR. Zmíněná kancelář měla na starost všeobecnou správu státních vyznamenání.

Prezident ČSFR měl také jako jediný pravomoc udělit, propůjčit či odebrat státní vyznamenání příslušným osobám. Tyto osoby byly navrhovány dle zákona předsednictvy zákonodárných sborů, vládou ČSFR, vládou České republiky a vládou Slovenské republiky za své zásluhy o demokracii, lidská práva, obranu, bezpečnost a rozvoj státu.

V období ČSFR se jednalo o vyznamenané, jenž nedostali státní vyznamenání v předchozích letech za své zásluhy. Naopak byli předchozím komunistickým režimem utlačováni nebo

pronásledování. Zejména byli vyznamenáni například členové Charty 77, pováleční letci a oběti jak totalitního režimu, tak i poválečných procesů. Výjimečně se mohla státní vyznamenání ČSFR udělit nebo propůjčit vojenským útvarům, majícím prapor (v období federace 1990-1992 se tak nestalo).

Návrhy schválené zákonodárnými sbory byly doručeny k posouzení prezidentovi ČSFR. Prezident mohl zaprvé vyhovět návrhu a udělit či propůjčit státní vyznamenání navržené osobnosti. Zadruhé mohl prezident návrh zamítnout a popřípadě udělit vyznamenání jiné osobě, která nebyla v návrhu. Odevzdat vyznamenání jeho jménem mohla pověřená osoba (kupříkladu velvyslanec vyznamenané osobě žijící v zahraničí).¹⁰

Pro konečnou volbu vyznamenaných je každá hlava státu často kritizována. Ve vymezeném období prezident ČSFR Václav Havel byl několikrát napaden za volbu udělení či propůjčení státních vyznamenání osobám, kterým podle části veřejného mínění státní ocenění nepatřilo (největší veřejná kauza nastala ohledně oceněného operního pěvce Gustava Pappa).

V jiném případě byl prezident nařčen za celkový počet odevzdaných vyznamenání s odkazem na vyznamenání v předchozích letech, jenž bylo údajně vysokým počtem dehonestováno. On sám v několika rozhovorech přiznal, že počet v prvních letech (tedy v letech 1990-1992) byl skutečně vyšší. Z důvodu nástupu nového demokratického uspořádání státu, jenž chtěl především vyznamenat osobnosti, které ač vykonaly obrovské činy pro stát, nebyly patřičně státní cenou vyznamenány díky předchozímu režimu.

---

¹⁰ Více poznatků k návrhu na vyznamenání je věnováno další kapitole.

5 Zákon o státním vyznamenání ČSFR

5.1 Návrh zákona

Návrh prezidenta republiky České a Slovenské Federativní Republiky (dále pouze prezident ČSFR) byl předložen Federálnímu shromáždění (dále jen FS) již 13. září 1990. Původně se předpokládalo projednání nového zákona již na zmíněné schůzi jako bod č. 14 (tisk 86), ale při zahájení schůze FS (Federálního shromáždění) si vzal místopředseda FS a předseda Sněmovny lidu Rudolf Battěk¹¹ slovo a prohlásil, že bod č. 14 (návrh zákona o státních vyznamenáních) se nebude projednávat z důvodu přepracování nového tisku pod č. 114, který bude novým podkladem pro jednání sněmoven. Ke konci byl návrh znovu přepracován výbory ústavně právními Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky do své finální podoby pod č. 144.¹² Patrné rozdíly ve všech návrzích zákona o státních vyznamenáních ČSFR jsou jmenovány v následujícím odstavci.

Původní návrh prezidenta republiky (tisk 86) obsahoval základní informace k udělování řádů. Ve finálním návrhu je dána specifikace udělení či propůjčení státních vyznamenání. Oba návrhy měly také odstavec o nově zřízených vyznamenáních doplněný o *medaili Za zranění*, která měla být udělována osobám, jenž utrpěly těžší tělesné zranění ve vojenské nebo bezpečnostní službě. Medaile byla v návrhu č. 144 vypuštěna s tím, že vláda ČSFR může dle § 14 návrhu nařízením zřídit medaile pro příslušníky ozbrojených sil a sborů, a tudíž je *medaile Za zranění* zbytečná.

Dle § 10 je jak v návrhu č. 86, tak i v dalším návrhu č. 114 prezidenta ČSFR postupně charakterizovaná skupina zákonných orgánů, která má pravomoc k podání jmenovitých podnětů k propůjčení, udělení a odnětí státních vyznamenání. Návrhy na udělení, propůjčení a odnětí státních vyznamenání mohly prezidentu České a Slovenské Federativní Republiky předkládat:

- předsednictvo Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky,
- předsednictvo České národní rady, předsednictvo Slovenské národní rady
- vláda České a Slovenské Federativní Republiky,
- vláda České republiky, vláda Slovenské republiky,

---

¹¹ Rudolf Battěk byl poslanec obnovené ČSSD, předseda Sněmovny lidu FS, který byl za normalizace pro svou protistátní činnost pronásledován. Patřil také k prvním signatářům Charty 77, kde působil jako mluvčí do roku 1980.

¹² FEDERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSFR 1990-1992, *Stejný protokol ze společné schůze komor FS č. 6 ze dne 2. října 1990*. Převzato z PSP. CZ, *Společná česko-slovenská digitální knihovna...* (pozn. č. 13).

- vedoucí Kanceláře prezidenta České a Slovenské Federativní Republiky (v původním návrhu je vyjmenovaná jen Kancelář)
- ministr obrany ČSFR, ministr vnitra ČSFR, ministr vnitra ČR, ministr vnitra SR a náčelník Vojenské kanceláře prezidenta ČSFR měli navrhnout státní vyznamenání vojákům a příslušníkům ozbrojených sborů.¹³

V konečném návrhu č. 144 je však znění dle zákona č. 404/1990 Sb. o státních vyznamenáních ČSFR.

Novým přídavkem v návrhu č. 114 prezidenta je také odstavec o přestupku ve výši 10 000 Kčs. Přestupek byl uvalen na toho, kdo by neoprávněně zhotovil napodobeninu nebo kdo by neoprávněně nosil státní vyznamenání. Rovněž je v návrhu (č. 114) připojená příloha se stanovami jednotlivých státních vyznamenání, které v předchozím návrhu (č. 86) nebyly vůbec. Tyto vysvětlivky k přestupku a přílohy se stanovami zůstaly s drobnými změnami i v dalším znění návrhu (č. 144).

Zajímavá je skutečnost, že prezident ve svém návrhu č. 114 uvedl i podstatnou část o budoucím financování správy státních vyznamenání. Finanční náklady měly být kryty ze schváleného rozpočtu Kanceláře prezidenta ČSFR (což po zavedení skutečně byly). Prezident ČSFR sliboval v návrhu, že změna systému státního vyznamenání si nevyžádá dodatečné finanční náklady, které se také od předchozí úpravy výrazně sníží. V minulosti totiž s přemírou vyznamenání vzrostly obrovské finanční náklady na realizaci a správu státních vyznamenání, např. v roce 1986 se vyčerpalo 6 210 000 Kč na státní vyznamenání.¹⁴

¹³ Zmínění ministrů a příslušné kanceláře nejsou v zákoně o vyznamenáních ČSFR oprávněni podávat návrhy. Tato úprava byla rozhodnuta už v tisku návrhu č. 144.

¹⁴ SNĚMOVNÍ TISK: *Návrh zákona o státních vyznamenáních ČSFR č. 114/1990*. Převzato z PSP. CZ Společná česko-slovenská digitální knihovna,[online],(accessed 2018-06-15). Dostupné ze: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0114_01.htm

5.2 Stanoviska k návrhům zákona

K předloženému finálnímu návrhu se vyjádřila nejprve vláda ČSFR (vycházející z původního tisku 86), poté předložili svá stanoviska předsednictva České a Slovenské národní rady (v návaznosti na tisk č. 114). Konečné nakonec stanovisko podaly i výbory předsednictva Federálního shromáždění, které přepracovaly návrh do konečné podoby č. 144.

Vláda České a Slovenské federativní republiky (dále jen vláda ČSFR) vyslovila k původnímu návrhu č. 86 svůj souhlas a vznesla jednu připomínku. Ta se týkala pořádku k zrušení předchozích zákonů o státních vyznamenáních s ohledem na ustanovení dovolující nosit jejich insignie udělené před účinností tohoto zákona. Požadavku bylo z části vyhověno a v úpravě konečného návrhu je zřetelně vyjmenováno 40 zákonů,¹⁵ rušící svou účinnost. Ponecháno bylo ustanovení o nošení insignií vyznamenání ze zrušených zákonů.

Česká národní rada svěřila jednání o zákonu svému výboru Ústavo-právnímu, jenž je projednal na své schůzi dne 19. 9. 1990 a doporučil návrh ve znění tisku č. 144 schválit.¹⁶ V doporučení výbor uvedl ještě několik poznámek k nápravě. Jedním z nich byl vyhovující požadavek na odstranění Kanceláře prezidenta České a Slovenské federativní republiky (dále jen Kancelář prezidenta ČSFR) ze zákonem oprávněným složek, jenž mohou podávat návrh na propůjčení či udělení vyznamenání. Výbor chtěl rovněž prosadit změnu termínu řádového dne 8. května, u Řádu M. R. Štefánika na den vzniku československé branné moci v období 1. světové války. Po vyjádření odborníků bylo usouzeno, že navrhovaný řádový den není zcela jednoznačný, proto byl ponechán den 8. 5. v konečném návrhu č. 144.

Slovenská národní rada (dále jen SNR) prostřednictvím svého předsednictva uvedla, že si přeje, aby příslušné výbory též projednaly návrh a předaly vyrozumění. Výbor pro vzdělání, vědu, kulturu a sport SNR požádal, aby byl Řád T. G. Masaryka na stejné úrovni jako Řád M. R. Štefánika. Tento požadavek byl následně splněn a stanovy přepracovány.¹⁷ V závěru chtěl jmenovaný výbor uvést bližší důvody pro udělení Řádu M. R. Štefánika, což bylo částečně do konečné podoby návrhu zahrnuto s přihlédnutím na skutečnost, že řád je jednoznačně řádem udělovaným za vojenské zásluhy. Ústavo-právní výbor SNR se na schůzi 26. září 1990 rozhodl

---

¹⁵ FEDERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSFR 1990-1992, *Stejno protokol ze společné schůze komor FS č. 6 ze dne 2. října 1990*. Převzato z PSP. CZ, *Společná česko-slovenské digitální knihovna...* (pozn. č. 13).

¹⁶ ARCHIV POSLANECKÉ SNĚMOVNY, fond Česká národní rada 1968-1992, *Státní vyznamenání 1990-1992*, inv. č. 6.7/1.

¹⁷ Tamtéž.

neprojednávat návrh zákona z důvodu problematičnosti jeho ustanovení a nepřítomnosti zástupců navrhovatele.

Výbory Federálního shromáždění - Sociálně kulturní a Ústavně právní po projednávání původních návrhů (č. 86 a č. 114) nedoporučily návrhy ke schválení ani k projednání Federálnímu shromáždění s řadou připomínek. Sociálně kulturní výbory probíraly ve svých námětech, např. odstranit nadnesenost navrhovaného zákona a učinit jej spíše civilnějším nebo ustanovení řádových dnů u Řádu Milana Rastislava Štefánika a Řádu Tomáše Garrigue Masaryka.¹⁸

Ústavně-právní výbory FS měly také v projednání návrhů mnoho výhrad. Převážně se poznámky výborů týkaly stanov jednotlivých řádů, ve kterých požadovaly vypuštění článků limitující počet řádových insignií, jenž je v rozporu s demokratickými zásadami.

Všechny připomínky byly poté zaneseny i do konečné podoby návrhu (č. 144). Po několikerém projednávání těchto výborů byl návrh doporučen k projednání a schválení v jejich přepracované podobě pod číslem návrhu 144.¹⁹

Po vyjádření všech výborů se zákon projednal na schůzi Federálního shromáždění ČSFR dne 2. října 1990. Na schůzi se zmíněný zákon o státních vyznamenáních v konečné podobě návrhu č. 144 nakonec také schválil.

---

¹⁸ FEDERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSFR 1990-1992, *Stejně protokol ze společné schůze komor FS č. 6 ze dne 2. října 1990*. Převzato z PSP. CZ, *Společná česko-slovenské digitální knihovna ...*(pozn. č. 13).

¹⁹ Tamtéž.

5.3 Schválení zákona

K projednání a následnému schválení zákona o vyznamenání se obě komory Federálního shromáždění dostaly až 2. října 1990. Schůzi vedl místopředseda Federálního shromáždění (dále jen FS) Jozef Stank.²⁰

K úvodnímu shrnutí nového uspořádání státních vyznamenání si vzali slovo místopředseda vlády ČSFR Jozef Mikloško s poslanci Emauelem Mandlerem²¹ a Štefanem Bačinským.²² Místopředseda vlády ČSFR spolu s pověřenými poslanci uvedli důvody nového zavedení státních vyznamenání. Také vyjmenovali několik základních bodů o předložených státních vyznamenáních a jejich úpravách po předložených námitkách výborů.

Po úvodních slovech se místopředseda Federálního shromáždění otevřel diskuzi k problematice přijetí zákona o státních vyznamenáních ČSFR. Z veřejného rokování jsou patrné rysy několika názorových skupin k schválení státního vyznamenání.

V první řadě to byla skupina poslanců (např. poslance Sněmovny národů M. Macka nebo P. Buriana), kteří se přikláněli k názoru na zrušení dosavadních vyznamenání a nová státní vyznamenání vůbec neudělovat. Podle této názorové skupiny byl předložený návrh nepropracovaný a nepodával záruky, že nedojde k znevážení nového vyznamenání, jako k tomu došlo několikrát v minulosti. Podle nich je rovněž státní vyznamenání takový starý přezítok minulosti, který se v předchozím státním uspořádání příliš neosvědčil a do moderní doby nehodí.

V druhé řadě jsme zde měli určité slovenské poslance (zejména V. Mináče a O. Pavúkovou²³), jenž byli také proti schválení nového zákona o státních vyznamenáních. Svůj negativní postoj k připravovanému zákonu umocňovali zdůrazněním, že nové státní vyznamenání podtrhuje českou státnost a historii. Kritizovali tím jednak zavedení řádu na počest Tomáše Garrigue Masaryka, jenž dle jejich názoru neměl Slovensko příliš v oblibě. A pak také ponecháním znaku Českého lva na Řádu Bílého lva. Chtěli proto řády a vyznamenání, které budou v souladu s novými hodnotami států.

---

²⁰ FEDERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSFR 1990-1992, *Stejno protokol ze společné schůze komor FS č. 6 ze dne 2. října 1990*. Převzato z PSP. CZ, *Společná česko-slovenské digitální knihovna...* (pozn. č. 13).

²¹ Vykonávající funkci zpravodaje ústavně právního výboru Sněmovny lidu.

²² Byl to tehdejší zpravodaj ústavně právního výboru Sněmovny národů.

²³ Oba dva poslanci pocházeli ze Sněmovny národů.

Našli se i tací členové FS (kupříkladu poslanci Sněmovny národů - N. Hubálek, Š. Bačinský) kteří návrh na zavedení nového zákona o státních vyznamenáních sice podporovali, ale stále nesouhlasili s ustanovením jmenovaného zákona o právu nošení insignií vyznamenání zrušených zákonů. Upozorňovali na důsledky spojené s ponecháním tohoto předpisu.

V závěru schůze č. 6 ze dne 2. října 1990 došlo na hlasování poslanců. Poslanci Sněmovny národů a Poslanci Sněmovny lidu hlasovali takto:

- Poslanci Sněmovny národů - 63 poslanců pro zákon, 22 poslanců proti a 20 poslanců se zdrželo hlasování,
- Poslanci Sněmovny lidu – 80 poslanců pro zákon, 15 poslanců proti a 19 poslanců se zdrželo hlasování.²⁴

Ač se na první pohled zdá přijetí zákona o státních vyznamenáních ČSFR po projevených protestech nemožné. Zákon byl nakonec schválen příslušným usnesením č. 26 v obou komorách Federálního shromáždění ČSFR.

---

²⁴ FEDERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSFR 1990-1992, *Stejný protokol ze společné schůze komor FS č. 6 ze dne 2. října 1990*. Převzato z PSP. CZ, *Společná česko-slovenská digitální knihovna...*(pozn. č. 13).

5.4 Zákon č. 404/1990 Sb.

Zákon č. 404/1990 Sb. o státních vyznamenáních ČSFR, s účinností od 15. října 1990, měl celkem 19 paragrafů. Zákon byl zaveden k nejvyššímu ocenění osob České a Slovenské federativní republiky (dále jen ČSFR) i zahraničních států, jenž se zasloužily svými schopnostmi o budování svobodné demokratické společnosti, výsledky práce, úsilí o obranu vlasti a hrdinské a výjimečné činy. V ojedinělých případech se vyznamenání mohlo udělit i vojenským útvarům s praporem (v praktickém provedení zákona k tomu nedošlo).

Za státní vyznamenání ČSFR byly považovány řády a medaile. Medaile byly nižší formou vyznamenání a udělovaly se, kdežto řády měly vyšší hodnotu a propůjčovali se i udělovali.

Zákon určil jako nejvyšší vyznamenání ČSFR Řád Bílého lva. Řád se uděloval občanům cizích států, jenž se významně zasloužily o ČSFR.²⁵ O něco nižším státním vyznamenáním byl Řád Tomáše Garriguea Masaryka, udělovaný či propůjčený za zásluhy o demokracii i lidská práva a dále Řád Milana Rastislava Štefánika propůjčený či udělený za zásluhy o obranu a bezpečnost.

Medaile Za hrdinství, udělovaná za záchranu lidského života nebo za záchranu značných materiálních hodnot.²⁶ Na konec byla jmenována v zákoně - *Medaile za Zásluhy* udělována osobám, jenž se zasloužily o blaho státu nebo obce.²⁷

Stanovy jednotlivých řádů a medailí, jenž byly součástí zákona, obsahovaly podrobnosti k udělování a propůjčování státních vyznamenání.

Návrhy na propůjčení nebo udělení vyznamenání mohly předkládat prezidentu ČSFR předsednictva zákonodárných sborů, vláda ČSFR, vláda České republiky a vláda Slovenské republiky. V zákoně je uvedena další pravomoc vlády ČSFR, tedy zřídit medaile pro příslušníky ozbrojených sil a sborů nařízením vlády ČSFR.²⁸

Pokud jde o další zmínky, ze zákona je zde paragraf č. 8 zákona o vyznamenání²⁹, jenž poukazuje na pravomoc udělování, propůjčování a odnímání státního vyznamenání. Tedy podle zákona má prezident České a Slovenské Federativní Republiky právo udělovat, propůjčovat nebo odnímat vyznamenání.

---

²⁵ Dle § 2, zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

²⁶ Dle § 5, tamtéž.

²⁷ Bližší informace o jednotlivých vyznamenáních jsou uvedeny v dalších kapitolách.

²⁸ Dle §14, zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

²⁹ Zákon č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

Později ovšem paragraf č. 10 zákona o vyznamenání ČSFR (č. 404/1990 Sb.) upravoval toto znění, které uvedlo, že: Vyznamenání udělená nebo propůjčená prezidentem České a Slovenské Federativní Republiky (dále jen prezident ČSFR) může odevzdat jeho jménem osoba jím pověřená.

Vyznamenání získali řádovou insignii a listinu o propůjčení či udělení příslušného vyznamenání³⁰. V případě jmenování in memoriam zákon hovořil o obdržení listiny o udělení nebo propůjčení vyznamenání, takže pozůstalý nedostal insignii vyznamenání.

V rámci zákona je důležité také konstatovat, že sice tento nový zákon zrušil udělování veškerých státních vyznamenání z doby před rokem 1990, ale rozhodně nezakázal jejich veřejné nošení. Insignii vyznamenání směl nosit jen vyznamenaný³¹, v případě porušení tohoto ustanovení viníkovi hrozila pokuta do výše 10. 000 Kčs. Tato pokuta byla uložena i v záležitosti zhotovených napodobenin vyznamenání.³²

Zákon o státních vyznamenáních ČSFR určil rovněž pořadí, ve kterém se nosily řády, medaile a další dekorace:

- a) Řád T. G. Masaryka a Řád M. R. Štefánika v propůjčeném pořadí,
- b) řády ČR a SR,
- c) ukončené československé řády,
- d) zahraniční řády dle pořadí, v jakém byly propůjčeny,
- e) medaile Za hrdinství,
- f) medaile Za zásluhy,
- g) další československé dekorace,
- h) jiné zahraniční dekorace v propůjčeném či uděleném pořadí.

S účinností zákona od 15. října 1990 nebyly uznány žádné materiální požitky nebo výhody vztahující se k udělení nebo propůjčení čestných titulů, jiných obdobných ocenění nebo s udělením či propůjčením státních vyznamenání.³³

---

³⁰ Dle § 11, zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

³¹ Dle § 12, tamtéž.

³² Dle § 13, tamtéž.

³³ Dle § 16, tamtéž.

6 Stručný historický vývoj československých řádů a vyznamenání

I když je faleristická tradice českých zemí pokládána již od 19. století.³⁴ Počátek souvisí se vznikem *Českého šlechtického kříže*³⁵ v roce 1814. Historický vývoj československých vyznamenání i udělení byl zahájen až o 100 let později, v období 1. světové války.

V průběhu I. světové války vznikaly první vážné pokusy k samostatnému vytvoření státních vyznamenání. Návrh vyplynul z toho, že nebylo žádného státního vyznamenání, jímž by představitelé státu vyznamenali československé legionáře za jejich zásluhy o vznik samostatné republiky. Tehdy se počítalo s vytvořením *Řádu Svatováclavské koruny, Husitského kříže nebo Československého vojenského řádu Za svobodu*. Založení těchto řádů se uskutečnilo takřka až po I. světové válce (1918-1919).³⁶

Dalšími československými vyznamenáními založenými Českou národní radou v tomto období jsou *Československý válečný kříž, Československá revoluční medaile* nebo *Československá medaile Vítězství*. A samozřejmě nesmím opomenout také řád navržený samotným generálem Milanem Rastislavem Štefánikem *Řád „Sokola“* udělovaný československým oddílům v Rusku.

V období první republiky se diskutovalo o problematice státních vyznamenání v návaznosti s provedením zákona o zrušení šlechtických titulů, řádů, hodností a všech vyznamenáních Rakousko-uherské monarchie (zákon č. 61/1918). Toto zákonné ustanovení rušilo i udělená ocenění, jenž dostávali českoslovenští bojovníci na válečných frontách od představitelů exilového hnutí. Z tohoto důvodu byla předchozí právní úprava pozměněna dubnovým zákonem roku 1920, ve kterém byla povolena vyznamenání udělené v I. světové válce bojovníkům za ČSR.³⁷

V roce 1922 představitelé ČSR rozhodli o zavedení *Řádu Bílého lva* (v pěti třídách) pro příslušníky cizích států, který byl navržen podle vzoru *Českého šlechtického kříže*. Řád přetrval po několika úpravách až do nynější zákonné úpravy státních vyznamenání.

Jiná úprava řádů a vyznamenání se i přes původní myšlenky neuskutečnila, a tak tento stav vydržel až do druhé světové války.

---

³⁴ FIDLER J.: *Krásas...* (pozn. č. 1), str. 62.

³⁵ Záslužný řád pro českou šlechtu, udělovaný císařem Františkem I. za zásluhy v boji u Lipska.

³⁶ LOBKOWICZ F.: *Encyklopedie řádů ...* (pozn. č. 5), str. 62.

³⁷ FURMÁNEK J. ŠIMŮNEK P.: *Vojenská resortní...* (pozn. č. 2), str. 5.

Druhá světová válka přinesla našim bojovníkům nejen zahraniční (zejména udělované anglické řády a francouzské kříže) vyznamenání, ale i nově zavedená československá vyznamenání. Exilová vláda měla ze zákona (č. 170/1936) ³⁸pravomoc založit vyznamenání i za válečného stavu, proto byla udělena zasloužilým vojákům např.: *Československá medaile Za chrabrost*, *Čs. válečný kříž* (za vynikající bojové činy) a *Čs. medaile Za zásluhy* atd. Jako nejvyšší vojenské vyznamenání byl považován *Řád Bílého lva „Za vítězství“* (v pěti třídách) vytvořený po druhé světové válce v roce 1945.

V dalším období socialistického (totalitního) zřízení (1948-1989) vznikl nový systém státních vyznamenání na našem území a s ním i přemíra nových vyznamenání. Také počet vyznamenaných (oceněných jednotlivců i skupin) enormně narůstal, což jistým způsobem zapříčinilo znevážení či snížení hodnoty státních vyznamenání.

Komunistický režim zavedl především resortní vyznamenání a státní čestná uznání v několika oblastech společenského života, z nichž jmenujme alespoň: *Řád rudé hvězdy*, *Řád práce*, *Zasloužilý lékař*, *Zasloužilý mistr sportu* či *Vzorný učitel*.³⁹ Většina vyznamenání byla zřízena podle sovětského vzoru a často jejich vzhled (se sovětskými atributy moci) porušoval několik základních faleristických principů (zejména při rozeznávání vyznamenání dle barevného odstínu stuhy).

Po pádu komunistického režimu a ustanovením federace, zákonem č. 404/1990 Sb. O státních vyznamenáních ČSFR, byl vytvořen nový systém státních vyznamenání na základě evropských tradic. Nově byl zřízen *Řád Bílého lva* o pěti třídách a dvou skupinách, *Řád T. G. Masaryka* členěný do pět tříd, vojenský *Řád M. R. Štefánika* (také pět tříd), *medaile Za hrdinství a medaile Za zásluhy* ve třech stupních. Na závěr je třeba uvést, že nový zákon sice zrušil předchozí zákonnou úpravu (mj. zákon č. 62/1962 a zákon č. 143/1968),⁴⁰ ale nezakázal občanům nosit předchozí udělená vyznamenání.

---

³⁸ FURMÁNEK J. a ŠIMŮNEK P.: *Vojenská resortní...* (pozn. č. 2), str. 6.

³⁹ PULEC Vladivoj: *Československá státní vyznamenání, státní čestná uznání a ceny*, SNTL Praha 1980, str. 14.

⁴⁰ Tamtéž, str. 20.

7 Řád Bílého lva

7.1 Historický počátek řádu

V roce 1920 se usnesla ministerstva školství a zahraničních věcí na ustanovení nového řádu - *Řádu Československého lva*. Název byl na popud několika stran (zejména kancléře Šámala) později změněn na *Řád Bílého lva*.

Z právního hlediska je počátek řádu datován až od roku 1922 (nařízením vlády č. 362/1922)⁴¹. *Řád Bílého lva* (tehdy i s medailí) byl založen jako vyznamenání pro občany cizích zemí. Hlavním důvodem založení příslušného řádu je skutečnost, že první republika neměla vyznamenání, kterým by oceňovala zásluhy cizích státních příslušníků o Československo. Oceněný získal nejen řádové insignie, ale i řádový dekret. Dekrety k *Řádu Bílého lva* (o rozměrech 50 x 37 cm) nesly nad hlavičkou „*President Republiky československé*“ slepotisk velkého státního znaku a rovněž byly označeny slepou pečetí Kanceláře prezidenta republiky.⁴²

Řád Bílého lva byl rozčleněn v obvyklých 5 třídách (u dvou nejvyšších tříd se předávala také hvězda) a uděloval se pro civilní a vojenskou skupinu. Skupiny se odlišovaly v závěsu převýšení - zkřížené meče u vojáků a zkřížené ratolesti u civilistů. Návrhy a zpracování řádu (i medaile) byl vytrvalý a celkem zdoluhavý proces (celkem 9 měsíců), ve kterém bylo osloveno několik známých umělců (např. Alfons Mucha).

Avšak v září roku 1922 řádová porota⁴³, v čele s mistrem Vojtěchem Hynaisem, schválila nakonec návrhy řádu Rudolfa Karneta (rytce a spolumajitele firmy Karnet-Kyselý), jehož spoluautorem je dr. Guth Jarkovský⁴⁴ - bývalý ceremoniář prezidenta T. G. Masaryka.

Popis vyznamenání je v podobě pětiramenné a červeno-granátové hvězdice s paprsky, které byly trojitě rozeklané a na konci zakončené kuličkami. Lipové lístky se stonky, zobrazené vždy kolmo ke středu, oddělovaly jednotlivá ramena hvězdice. Na středu hvězdice byl upevněn stříbrný lev československého znaku. Na rubu byly v ploše jednotlivých ramen zobrazené znaky zemí Československa (Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi). Na středovém rubu hvězdice byl vyryt monogram ČSR, kolem něhož byl modrý nápis „PRAVDA

⁴¹ HOLUB Ondřej: *Příspěvek k dějinám československých řádů a vyznamenání z let 1918-1939*, Hradec Králové: Česká numismatická společnost 1978, str. 7.

⁴² STANĚK František: *Dekrety Řádu Bílého lva*. Signum 2003 řada IV, č. 4, str. 99-100.

⁴³ JEDLIČKA Roman: *Geneze ČS. Řádu Bílého lva* - Signum 2012, řada V, č. 20, str. 1013.

⁴⁴ Jeho námět byl i v provedení řádu - prostřednictvím pětiramenné hvězdy, která představovala území Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi.

VÍTĚZÍ“. Nápis byl rozdělený dvěma modrými lipovými listy. Odznak byl převýšen závěsem, tvořeným lipovým věncem.⁴⁵

S řádem pro dvě nejvyšší třídy byla udělena oceněným i osmihranná stříbrná hvězda s granátovým středovým kruhem, ve kterém byl stříbrný lev. Kolem lva byl zobrazen nápis hesla „Pravda vítězí“. Jednotlivá slova hesla byla oddělená lipovými listy se stonky. Revers hvězdy byl celý stříbrný, uprostřed s vyrytým monogramem ČSR.

O podobu *medaile Bílého lva* se postaral jak Rudolf Karnet, tak i mistr Hynais, který na ní udělal pravopisnou chybu, podle jeho slov, z uměleckých důvodů. Přiřadil, totiž na revers medaile ke slovu uděleno háček nikoli nad E, ale nad D. Medaile měly na aversu československého lva a řádové heslo. Na reversu medaile byl ve středu monogram ČSR a na obrubě byl vyrytý nápis „UDĚLENO V UZNÁNÍ ZÁSLUH“. ⁴⁶ Medaile byly udělovány jen ve dvou stupních v I. stupni - zlatá a II. stupni - stříbrná.

V roce 1924 byl vytvořen stejným umělcem (Karnetem) i řádový řetěz udělovaný v I. třídě řádu pro představitele států. Řádové insignie vyráběly od roku 1922 do roku 1948 pražská firma Karnet a Kyselý a londýnská firma Spink & Son.⁴⁷

7.1.1 Období 1945-1948

Za vojenské zásluhy v 2. světové válce byla zřízena, exilovou vládou, vojenská podoba Řádu Bílého lva, a to *Řád Bílého lva „Za vítězství“*, jenž byl ustanoven vyhláškou ministerstva č. 43/1946 Sb. Řád byl udělován nejen občanům cizích států, ale i československým občanům za vynikající vojenské zásluhy za války. Tento zákon tak rušil předchozí právní úpravu (z roku 1922) a stanovil řád v pěti třídách. První a druhá třída řádu byla zastoupena zlatou a stříbrnou hvězdou.⁴⁸ Podstatnou změnou oproti předchozí úpravě byla změna hesla na řádových insigniích na „ZA VÍTĚZSTVÍ.“

Třetí třída řádu se skládala z kříže, jenž byl v podobě čtyřramenného červeno-granátového kříže s paprsky, které byly trojitě rozeklané a na konci zakončené zlatými kuličkami. Ve středu kříže v horní části byl umístěn medailon se zmenšeninou medailonu řádové hvězdy. V dolní části kříže byl ve středu medailonu vyryt zlacený monogram ČSR, kolem něhož bylo heslo

---

⁴⁵ JEDLIČKA R.: *Geneze...* (pozn. č. 42), str. 1015.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ SUKENÍK Ludvík a NOVOTNÝ Vlastislav: *Československá vyznamenání: 1918–1948*, Hodonín 1997, str. 33.

⁴⁸ Byla to zmenšená hvězda I. a II. stupně předchozí úpravy (Řádu Bílého lva z roku 1922) doplněná nově meči.

„PRAVDA VÍTĚZÍ. “ Kříž je navěšen na šarlatově červenou stuhu po krajích doplněným pruhem bílé barvy.

Poslední třídy řádu (čtvrtá a pátá) byly tvořeny zlatou a stříbrnou medailí bez větších úprav oproti předchozímu uspořádání. Autorem návrhu řádu byl plk. Václav Havelský. Další právní úprava stanov řádu byla učiněna v roce 1948, vládním nařízením č. 240/1948.⁴⁹ Celkem vzato je s podivem, že se tento řád nadále uděloval i od roku 1948 do roku 1960 v éře komunismu.

7.1.2 Historický vývoj od roku 1960

Obnovení tohoto řádu nastalo dle vládního nařízení č. 10/1961 ze dne 11. 1. 1961.⁵⁰ Nová úprava měla u *Československého řádu Bílého lva* jen tři třídy. V I. třídě řádový odznak zavěšený na dvaceti článkovém řádovém řetězu. II. třída řádu byla zastoupena řádovým odznakem zavěšeným na stuze a s hvězdou nošenou na pravé straně hrudi. Bez hvězdy pouze s řádovým odznakem byla zavedena III. třída řádu.

Řád byl udělován občanům jiných států, jenž se zasloužily svými činy o Československou socialistickou republiku a rozvoj mezi národy. Prezident měl na základě zákonné pravomoci propůjčovat řád významným představitelům.⁵¹

Zákon zrušil tedy IV. třídu a V. třídu oproti předchozímu uspořádání řádu a zanikly i medaile ve dvou stupních.

K úpravě řádu došlo nejen v jeho uspořádání, ale i v samotném vzhledu, protože s novým uspořádáním republiky (tehdy změnou názvu na Československou socialistickou republiku) byl změněn zejména monogram z původního ČSR nově na ČSSR v bílém smaltu se zlatou obrubou. K jiným výrazným změnám patří i fakt, že znaky zemí Československa byly vypuštěny z rubu hvězdice řádu. Dále byl dosazen nový malý státní znak na hrudi lva, který se nacházel ve středu hvězdice.

K jediné úpravě navracející se k původnímu návrhu (z roku 1922) bylo znovuzavedené heslo „PRAVDA ZVÍTĚZÍ “ na řádových insigniích. Zákonné udělování řádu se upravilo až zákonem č. 62/1962 Sb. Tato úprava Československého Řádu Bílého lva setrvala až do uvedení nového zákona č. 404/1990 Sb., jímž se předchozí úprava řádu rušila.

---

⁴⁹ PULEC Vladivoj: *Československá státní...* (pozn. č. 38), str. 39.

⁵⁰ Tamtéž, str. 39.

⁵¹ VYZNAMENÁNÍ. NET, *Řád Bílého lva*, [online], 2005, (accessed 2018-06-02). Dostupné z: http://www.vyznamenani.net/?page_id=8

7.2 Zákonná úprava Řádu Bílého lva

Dle zákonné přílohy jinak řečených stanov *Řádu Bílého lva* byl zřízen pro osoby cizích států, které jím byly dekorovány na základě svých zásluh o republiku.

Odznakem řádu byla červeno-granátová pětidílná hvězdice. Lipové lístky se stonky směřovanými do středu spojovaly dohromady díly hvězdice.

„Na středovém medailonu hvězdice je na lici korunovaný, dvouocasý, stříbrný lev přesahující do jednotlivých dílů. Na rubu je na střed hvězdice položen medailon, v jehož terči je znak České a Slovenské Federativní Republiky a ve zvýšeném zlatém mezikruží modrý opi „VERITAS VINCIT“⁵² dole oddělený modrým lipovým lístkem. Znak, závěs, mezikruží, rámování hvězdice a lipové lístky jsou ze žlutého kovu.“⁵³

Tento řád měl kromě tříd i dvě skupiny, občanskou a vojenskou.⁵⁴ Rozdíl dekorace řádu pro určitou skupinu spočíval v překřížení převýšeného závěsu v podobě oválného lipového věnce, který se nacházel na prostředním nejvyšším díle řádu. Překřížení bylo u občanské skupiny znázorněno palmovými listy a vojenské skupiny zkříženými meči s hroty vzhůru.

Řád Bílého lva se členil do pěti tříd⁵⁵, dle příslušné třídy pojmenovaný na: I. třída - velkokřížník, II. třída - velkodůstojník, III. třída - komandér, IV. třída - důstojník a V. třída - rytíř. Součástí řádu byl také řádový řetěz, jenž byl určen k udělení řádu hlavám státu v I. třídě. Stříbrný řetěz řádu byl složený z 20 článků sjednocených dvěma řetízky na obvodě. Jednotlivé články reprezentovaly spojení národů (českého a slovenského) v jednotném státě České a Slovenské federativní republiky (dále jen ČSFR). Bílý, smaltovaný monogram „ČSFR“ byl umístěn na klenot jako tzv. středový závěsný článek.⁵⁶

Insignie I. třídy *Řádu Bílého lva*, pokládající za nejvyšší ze všech tříd, patřila ze zákona i prezidentovi České a Slovenské Federativní Republiky. Dále je uvedeno, že:

„Insignie I. třídy řádu tvoří klenot na velkostuze nošené od pravého ramene k levému boku a hvězda nošená na levé straně hrudi. Klenot tvoří řádový odznak o průměru 68

⁵² Volně přeloženo - Pravda zvítězí, tento nápis je dnes na řádu v českém překladu.

⁵³ Odst. 1, Čl. 4, Příloha č. 1 zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR* Sb.

⁵⁴ Odst. 2, Čl. 3, tamtéž.

⁵⁵ Odst. 1, Čl. 3, tamtéž.

⁵⁶ Odst. 3, Čl. 4, tamtéž.

mm, lipový věnec závěsu má rozměry 35x25 mm. Velkostuha je 100 mm široká červenobílo-červeno-bílo-červená v poměru 5:15:60:15:5, v místě překřížení je našita kokarda překrývající kotvu k zavěšení klenotu. Červená barva všech stuh má šarlatový odstín. Hvězda je osmicípá, stříbrná, paprsková, lesklá o průměru 90 mm, na střed je položen granátově červený medailon, v jehož terči je plastický korunovaný, dvouocasý, stříbrný lev a v mezikruží stříbrný opis „VERITAS VINCIT“, oddělený dole stříbrným lipovým lístkem. Na rubu hvězdy je v čočce znak České a Slovenské Federativní Republiky.“⁵⁷

Řádový odznak II. třídy (o průměru 62 mm) byl podobě široké, červeno-bílo-červenobílo-červené, náhrdelní stuhy (v poměru 3:7:25:7:3) a menší hvězdy (stejně jako u I. třídy jen s menším průměrem). V čočce na rubu hvězdy byl znak ČSFR. Závěs *Řádu Bílého lva* II. třídy byl ozdoben svislou granátově-červenou, smaltovanou a lichoběžníkovou sponou (o rozměrech 35x8x4 mm). Odznak řádu se nosil na pravé straně hrudi. Insignie III. třídy řádu neměla na svém odznaku hvězdu, jinak byla totožná s řádovým odznakem *Řádu Bílého lva* II. třídy.

IV. třída řádu tvořená řádovým odznakem (v průměru 45 mm), jenž byl zavěšen na náprsní průvlečné stuze s rozetou (o průměru 20 mm). Stuha měla červeno-bílo-červeno-bílo-červenou barvu v poměru 2:6:22:6:2.⁵⁸

Podobná insignie je i u V. třídy řádu se stříbrnými částicemi.⁵⁹ Jen nemá rozetu na náprsní průvlečné stuze.

Nositel řádů obdržel řádovou insignii a listinu – obě věci byly označeny matričním číslem evidovaným u Kanceláře prezidenta republiky, která se starala o správu *Řádu Bílého lva*.

Pokud oceněný získal po udělení nižší třídy řádu později i vyšší třídu *Řádu Bílého lva*, náležela mu obě a ani jedno se nevracelo příslušné kanceláři. Kanceláři prezidenta republiky se nevracel řád ani listina ani po smrti vyznamenaného. Pozůstalým zemřelého nositele zůstaly všechny řádové listiny a insignie ze zákona. Výjimka nastala jen v případě, že by zemřelý neměl pozůstalou rodinu. V takovém případě se Řád Bílého lva vracel do Kanceláře prezidenta republiky.⁶⁰

⁵⁷ ODST. 2, Čl. 4, Příloha č. 1 zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR* Sb.

⁵⁸ ODST. 6, Čl. 4, tamtéž.

⁵⁹ ODST. 7, Čl. 4, tamtéž.

⁶⁰ Čl. 5, tamtéž.

Vyznamenané osoby měly možnost nosit rozety v knoflíkové dírce levé klopky na svém oděvu. Každá řádová rozeta (v průměru 20 mm) byla odlišena od sebe navzájem dle třídy řádu a to:

- I. třída se lvem a zlatou dracounovou podložkou,
- II. třída se lvem a stříbrnou dracounovou podložkou,
- III. třída se zlatou dracounovou podložkou,
- IV. třída se stříbrnou dracounovou podložkou,
- V. třída bez podložky.⁶¹

Na uniformách se nosil řád „IN NATURA“ (neboli v přirozené podobě) nebo za pomoci stužek (o rozměru 38x10 mm). Stužky byly ozdobeny podle jednotlivých tříd:

- I. třída stříbrná miniatura lva se dvěma lipovými lístky,
- II. třída stříbrná miniatura lva,
- III. třída rozeta se zlatou dracounovou podložkou,
- IV. třída rozeta,
- V. třída stužka.⁶²

7.3 Krátký komentář k udělení Řádu Bílého lva

Řád Bílého lva po zavedení nového zákona o státních vyznamenáních ČSFR (č. 404/1990) byl předán pouze jednomu vyznamenanému. Jedinému, kanadskému profesorovi, historikovi, politologovi a bohemistovi Haroldu Gordonovi Skillingovi byl udělen Řád Bílého lva III. třídy.

Za udělením stojí především jeho zájem o Československo. Skilling se snažil především v době totality upozorňovat na tehdejší poměry u nás (např. hájil režimem zavržené osoby).⁶³

Při tomto udělení *Řádu Bílého lva* se nekonal žádný slavnostní ceremoniál jako u udílení *Řádu Tomáše Garriguea Masaryka* nebo *Řádu Milana Rastislava Štefánika*. Prezident České a Slovenské Federativní Republiky, Václav Havel, mu udělil řád při jejich setkání na soukromé audienci na Pražském hradě dne 8. 5. 1992.⁶⁴ Z dostupných materiálů je dochován jen sestřih denních událostí z archivu České televize s nahlédnutím na zmíněné udílení Řádu Bílého lva.

⁶¹ ODSÚ, 9, Čl. 4, Příloha č. 1 zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR* Sb.

⁶² ODSÚ, 8, Čl. 4, tamtéž.

⁶³ Kdo podal návrh na udělení řádu, není uveden z důvodu nezpracování fondu a zákonných lhůt k zveřejnění.

⁶⁴ ARCHIV České televize (dále jen ČT), fond ČT, *Deník ČTV-Řád Bílého lva*, pomoc. sig. D-1992-05-08.

8 Řád Tomáše Garrigue Masaryka

8.1 Zákonná úprava řádu

Řád Tomáše Garrigue Masaryka (dále jen *Řád T. G. Masaryka*) byl zaveden zákonem č. 404/1990 Sb. jako nový řád spolu s *Řádem Milana Rastislava Štefánika*. Bližší použití a zákonná opatření řádu jsou popsána v příloze zákona O státním vyznamenání ČSFR v tzv. Stanovách.

Řád mohl propůjčit pouze prezident České a Slovenské Federativní Republiky.⁶⁵ Předáním řádu však mohla prezidenta zastoupit pověřená osoba (jako v případě předávání *Řádu T. G. Masaryka* v roce 1992).

Článkem 1 „Stanov *Řádu Tomáše Garrigue Masaryka*“ náležela prezidentovi ČSFR insignie *Řádu T. G. Masaryka I. třídy* (stejně je tomu i u *Řádu Bílého lva* a *Řádu Milana Rastislava Štefánika*). Po skončení prezidentského úřadu musel prezident řád odevzdat Kanceláři prezidenta České a Slovenské republiky, pokud mu ovšem usnesením Federálního shromáždění ČSFR nebyla insignie nadosmrti propůjčena.

Slavnostním dnem propůjčení *Řádu T. G. Masaryka* prezidentem republiky nebo pověřenou osobou byl 28. říjen (nazývaný dle zákona dnem řádovým), jak je již uvedeno v článku 2.⁶⁶ V odlišný den, než je uveden jako den řádový, nesměl prezident propůjčit jmenovaný řád. Při slavnostním obřadu obdržel vyznamenaný řádovou insignii a listinu o propůjčení či udělení.

Každá řádová insignie měla svoje matriční číslo, jenž se umisťovalo na rub závěsu řádového odznaku a rovněž na horní okraj čocky na rubu hvězdy.⁶⁷ *Řád T. G. Masaryka* byl zobrazen v podobě modře smaltované hvězdice. Podrobný popis si dovolím dále doslovně ocitovat:

„Na střed hvězdice je položen modrý medailon s plastickým portrétem prezidenta T. G. Masaryka. Na rubu hvězdice je na střed položen medailon, v jehož terči je znak České a Slovenské Federativní Republiky a v bílém mezikruží řádové heslo „VĚRNÍ ZŮSTANEME“ a lipový lístek. Na prostřední nejvyšší díl je přichycen převýšený závěs

⁶⁵ Příloha č. 2 (Stanovy *Řádu T. G. Masaryka*) zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ ODST. 9, Čl. 5, tamtéž.

v podobě mírně oválného lipového věnce. Portrét, znak, závěs, heslo a rámování hvězdice jsou ze žlutého kovu. “⁶⁸

Článek č. 3 ⁶⁹ specifikoval vyznamenané osoby. Nositelé řádu byli osobnosti, které svými činy přispěly k vývoji demokracie a lidským právům. Ať už se jednalo o činnost z oblasti státní správy, politiky, techniky, hospodářství, školství, kultury, umění a vědy.

Osoby navržené na propůjčení řádu mohly dostat až nejvyšší řádový odznak T. G. Masaryka - I. třídu. Poznamenám, že:

„Insignie I. třídy řádu tvoří klenot na velkosti nošené od pravého ramene k levému boku a hvězda nošená na levé straně hrudi. Klenot tvoří řádový odznak o průměru 68 mm, lipový věnec závěsu má rozměry 35x25 mm. Velkostuha je 100 mm široká, červeno-bílo-modro-bílo-červená v poměru 5:40:10:40:5. Hvězda je osmicípá, stříbrná, paprsková o průměru 90 mm, na střed je položen modrý medailon s portrétem T. G. Masaryka a s bílým mezikružím s heslem „VĚRNÍ ZŮSTANEME“ a lipovým lístkem. Rámování mezikruží, portrét, heslo a lipový lístek jsou ze žlutého kovu. Na rubu hvězdy je v čočce znak České a Slovenské Federativní Republiky. “⁷⁰

Řád T. G. Masaryka se celkem členil na 5 tříd. Insignie dalších tříd byla vyobrazena takto:

„Insignie II. třídy řádu tvoří řádový odznak na náhrdelní stuze a menší hvězda nošená na pravé straně hrudi. Řádový odznak má průměr 62 mm, závěs má rozměry 30x20 mm a je doplněn svislou, modře smaltovanou, závěsnou sponou o rozměrech 30x4 mm. Náhrdelní stuha je 45 mm široká, červeno-bílo-modro-bílo-červená v poměru 2:18:5:18:2. Hvězda je čtyřcípá, stříbrná, paprsková o průměru 70 mm, na střed je položen modrý medailon s portrétem T. G. Masaryka a s bílým mezikružím s heslem „VĚRNÍ ZŮSTANEME“ a lipovým lístkem. Rámování mezikruží, portrét, heslo a lipový lístek jsou ze žlutého kovu. Na rubu hvězdy je v čočce znak České a Slovenské Federativní Republiky.

Insignie III. třídy řádu je stejná jako u II. třídy, ale bez hvězdy. Insignie IV. třídy řádu tvoří řádový odznak o průměru 45 mm, závěs je o rozměrech 20x15 mm. Odznak je

---

⁶⁸ ODST. 1, Čl. 5, tamtéž.

⁶⁹ Příloha č. 2 (Stanovy Řádu T. G. Masaryka) zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR.*

⁷⁰ ODST. 2, Čl. 5, Příloha č. 2 (Stanovy Řádu T. G. Masaryka) zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR.*

zavěšen na náprsní průvlečné stuze široké 38 mm s rozetou o průměru 30 mm, stuha je červeno-bílo-modro-bílo-červená v poměru 2:15:4:15:2.

Insignie V. třídy řádu je stejná jako insignie IV. třídy, ale stuha je bez rozety. “⁷¹

Řád T. G. Masaryka se na uniformách nenosil v přirozené podobě (tzv. in natura), ale byl nahrazován stužkami (v rozměru 38 x 10 mm). Stužky byly ozdobeny podle jednotlivých tříd (I. třída osmicípá hvězda, II. třída čtyřcípá hvězda, III. třída hvězdice, IV. rozeta a V. třída stužka).⁷²

Ocenění občané mohli nosit vyznamenání i na běžném oděvu v podobě řádové rozety - nošené na levém klopě v knoflíkové dírci. Rozeta se lišila podle jednotlivých tříd dracounovou podložkou (I. třída široká zlatá, II. třída úzká zlatá, III. třída široká a stříbrná, IV. třída úzká stříbrná a V. třída byla zcela bez podložky).⁷³

Během slavnostních aktů se insignie řádu nosily v přirozené podobě, a sice pouze řád nejvyšší propůjčené třídy. Řádová rozeta - nošená na klopě se používá na ostatní příležitosti. Vyznamenaný oblečený v plášti či ve sportovním stylu nesměl umístit řádovou rozetu ani řád v přirozené podobě na příslušný oděv.⁷⁴

V závěru připomenu, že rodinní příslušníci byli povinni po smrti vyznamenaného *Řádem T. G. Masaryka* odevzdat insignie Kanceláři prezidenta ČSFR, která se starala o věci spojené s řádem.⁷⁵ V praxi nebyla spousta řádů dodnes vrácena, a proto je dochovaný pouhý zlomek těch vyznamenání, které se podařilo v pořádku doručit zpět příslušné kanceláři.

8.2 Zákonem upravený postup k jmenování osobností

Podle zákona č. 404/1990 Sb., o státních vyznamenáních ČSFR, mohl prezident České a Slovenské republiky (dále jen prezident ČSFR) propůjčit, případně i udělit vyznamenání osobám, které se svými činy zasloužily významně o demokracii a lidská práva. Slavnostní den

---

⁷¹ ODST. 3-6, Čl. 5, Příloha č. 2 (Stanovy Řádu T. G. Masaryka) zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

⁷² ODST. 7, Čl. 5, Příloha č. 2 (Stanovy Řádu T. G. Masaryka) zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

⁷³ ODST. 8, Čl. 5, tamtéž.

⁷⁴ Čl. 7, tamtéž.

⁷⁵ Čl. 4 a 9, tamtéž.

udělení připadl na 28. října, což je den považovaný oficiálně za tzv. řádový. S tímto pojmem se můžeme setkat i v současné době, kdy je každoročně udělováno vyznamenání právě v tento i jinak známý státní svátek, kterým si připomínáme vznik samostatného Československa.⁷⁶

Návrhy na propůjčení vyznamenání předkládali prezidentovi vlády ČSFR, České republiky a Slovenské republiky a příslušná předsednictva zákonodárných sborů (předsednictvo České a Slovenské národní rady). Konečné rozhodnutí o realizaci předložených návrhů provedl pouze prezident ČSFR - Václav Havel na základě své ústavní pravomoci.⁷⁷

8.3 Slavnostní ceremoniál a předávání řádu T. G. Masaryka 28. října 1991

Z podkladů o výsledcích porad u vedoucího Kanceláře prezidenta České a Slovenské federativní republiky⁷⁸, Luboše Dobrovského, se předpokládalo, že v roce 1991 budou propůjčena vyznamenání jen osobám in memoriam (zemřelým po roce 1948) a osobám starším 70 let, ve výjimečných případech i mladším osobám (více poznatků o tématu vyznamenaných se nachází v druhé části práce).

Návrhy prezidentovi předložily v roce 1991, podle dostupných materiálů z Archivu Kanceláře prezidenta republiky – vláda České a Slovenské federativní republiky, předsednictvo České národní rady, předsednictvo Slovenské národní rady a vláda Slovenské republiky.

8.3.1 Návrh vlády k propůjčení nebo udělení řádu (ČSFR)

Vláda České a Slovenské federativní republiky (dále jen vláda ČSFR) doporučila prezidentovi ČSFR propůjčit státní vyznamenání následujícím osobám, dle návrhu o státních vyznamenáních k 28. říjnu 1991 *Řádem Tomáše Garriguea Masaryka* (dále jen T. G. Masaryka).

V I. třídě řádu poradila vláda ČSFR prezidentu Havlovi vyznamenat in memoriam: Josefa Berana, Jana Palacha, Jana Patočku, Ferdinanda Peroutku a Jaroslava Seiferta⁷⁹, kteří následně dostali vyznamenání ve stejné třídě, pro kterou byli navrženi. Výjimku tvoří návrhy vlády ČSFR na propůjčení *Řádu T. G. Masaryka* Petrovi Zenklovi a Prokopu Drtinovi. Tito nositelé byli přesunuti z první třídy na druhou třídu *Řádu T. G. Masaryka*.

⁷⁶ ČT 24, *Osudy 28. října* [online], 2008,(accessed 2018-04-23). Dostupné z: <https://ct24.ceska televize.cz/archiv/1435309-osudy-28-rijna>.

⁷⁷ Dle § 8 zákona č. 404/1990 Sb., *O státních vyznamenáních ČSFR*.

⁷⁸ ARCHIV KANCELÁŘE PREZIDENTA REPUBLIKY (dále Archiv KPR), fond KPR, *Řád T. G. Masaryka*, spis č.200.390/91.

⁷⁹ Bližší informace o vyznamenáních v kapitole „Nositelé T. G. Masaryka z roku 1991.“

Jaroslav Stránský (in memoriam), Hubert Řípek (in memoriam) a Anastáz Opasek získali dne 28. října 1991 II. třídu řádu, jenž jim podle prvotního návrhu vlády ČSFR náležela, ovšem Václavu Černému (in memoriam) a Františku Tomáškovu byla přisouzena dle bližšího prezidentova posouzení nakonec I. třída *Řádu T. G. Masaryka*. Vyznamenaným, který v návrhu na II. třídu řádu nabyl nižší třídu, a to III. třídu *Řádu T. G. Masaryka*, byl Jaroslav Pecháček.

III. třída již zmíněného řádu skrývala v sobě nejen osoby, jenž byly ve výsledném rozhodnutí povýšeny na vyšší třídu (druhá třída – Silvestr Krčméra, Jan Šrámek) nebo vyznamenanou Bernadetu Pančiovou obdarovanou posléze IV. třídou *Řádu T. G. Masaryka*⁸⁰, ale můžeme ve vládním návrhu nalézt i nevyznamenané osobnosti v roce 1991, např.: redaktora a exilového novináře - Josefa Jostena⁸¹ nebo českého spisovatele - Jaromíra Šavrdy⁸².

Pozoruhodným úkazem celého návrhu jsou dále jmenovaní na IV. třídu *Řádu T. G. Masaryka*, protože nikdo z navrhovaných osob nezískal nominovanou třídu. Zdeněk Kalista a František Lederer obdrželi oba III. třídu řádu in memoriam a Jiří Kolář dostal II. třídu řádu. Jednomu z posledních navrhovaných, Závěši Kaládrovi byla dokonce udělena I. třída vyznamenání (T. G. Masaryka). A konečně slovenský malíř Ladislav Berger a MUDr. Madeilene Cuendet⁸³ neobdrželi 28. října 1991 žádné vyznamenání.

Provedením návrhu byl jmenován RNDr. Jozef Mikloško, DrSc., místopředseda tehdejší Česko-Slovensko federativní vlády. Na vědomí byl celý návrh odeslán vedoucímu Kanceláře prezidenta republiky ČSFR, Lubošovi Dobrovskému.

8.3.2 Vyjádření předsednictva České národní rady k propůjčení nebo udělení řádu

Předsednictvo České národní rady (dále jen předsednictvo ČNR) schválilo usnesením č. 539 z 62. schůze dne 3. října 1991⁸⁴ návrh na propůjčení *Řádu T. G. Masaryka* níže uvedeným osobnostem.

---

⁸⁰ ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 115 kniha č. 59

⁸¹ Dne 28. října 1995 byl oceněn in memoriam Medailí Za zásluhy I. třídy, převzato z HRAD. CZ, *Seznam vyznamenaných*, [online], (accessed 2018- 04-24) Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/medaile-za-zasluchy/seznam-vyznamenaných>.

⁸² V roce 1998 získal in memoriam Řád T. G. Masaryka IV. třídy. Tamtéž.

⁸³ Oceněná je Medailí Za zásluhy I. třídy v roce 1991. Tamtéž.

⁸⁴ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G. Masaryka*, spis č. 200.390/91.

V I. třídě bylo navrženo celkem 14 kandidátů. Začneme ale se jmény vyznamenaných, kteří se objevují i v předloženém návrhu vlády, a to jsou: Václav Černý (ve vládním návrhu byl až v II. třídě řádu), Jan Palach, Josef Beran a Jan Patočka v první třídě řádu. Dále předsednictvo ČNR doporučilo vyznamenat in memoriam Jana Zajíce, Miladu Horákovou a Jana Masaryka⁸⁵. Ti následně získali *Řád T. G. Masaryka* I. třídy. Teolog Josef Zvěřina dosáhl na ocenění *Řádu T. G. Masaryka* II. třídy místo navrhované I. třídy. Ostatní kandidáti – Vladimír Holan, akademik Otto Wichterle, a prof. Karel Engliš (in memoriam)⁸⁶ navržený na stejnou úroveň řádu získali nižší třídu, lépe řečeno III. třídu řádu. Jediný spisovatel Karel Čapek⁸⁷ jakožto zbývající uchazeč o vyznamenání nedostal v roce 1991 žádné státní uznání.

Ze sedmi kandidátů doporučených na II. třídu *Řádu T. G. Masaryka* byli vyznamenáni pouze tři v roce 1991: Josef Čapek - in memoriam I. třídou řádu, Jindřich Chalupecký i Josef Hora - in memoriam III. třídou řádu. Český literární historik a politik Albert Pražák, jenž byl také navrhován v tomto roce (1991), dosáhl *Řádu T. G. Masaryka* II. třídy o rok později. Poslední dva kandidáti na vyznamenání zakladatel junáctví Antonín Benjamín Svojsík a hudební skladatel Klement Slavický nezískali řád T. G. Masaryka v jakémkoli stupni.

III. třída výše zmíněného návrhu předsednictva ČNR obsahovala šest významných představitelů České a Slovenské Federativní Republiky. V první řadě jmenujme literárního kritika Bedřicha Fučíka (zahrnutý i v návrhu vlády), novináře Ivana Medka a básníka Jana Vladislava⁸⁸, kteří skutečně na slavnostním ceremoniálu obdrželi III. třídu *Řádu T. G. Masaryka*. V druhé řadě je třeba připomenout další osobu Jana Zahradníčka povýšeného o jednu třídu (tedy z původní III. třídy na II. třídu) *Řádu T. G. Masaryka*. Malíř Jiří John a skladatel prof. Petr Eben⁸⁹ nedostali i přes jejich návrh ocenění v roce 1991.

Pouze dva kandidáti byli navrhováni na IV. třídu *Řádu T. G. Masaryka*⁹⁰: český historik Albert Kutal a profesor fyzikální chemie Antonín Tockstein, ale po posouzení prezidenta Havla nezískali vyznamenání.

---

⁸⁵ ARCHIV KPR, fond KPR, Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání, inv. č. 112, kniha č. 56

⁸⁶ ARCHIV KPR, fond KPR Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání, inv. č. 114, kniha č. 58

⁸⁷ V roce 1995 získal řád T. G. Masaryka I. třídy in memoriam, převzato z HRAD. CZ, *Seznam vyznamenaných...* (pozn. č. 80).

⁸⁸ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...* (pozn. č. 83).

⁸⁹ Oceněn Medailí Za zásluhy I. stupně v roce 2002, převzato z HRAD. CZ, *Seznam vyznamenaných...* (pozn. č. 80).

⁹⁰ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...* (pozn. č. 83).

Návrh sděloval i požadavek na jmenování osob do V. třídy *Řádu T. G. Masaryka*⁹¹, tedy ThDr. Jana Šimsu, prof. MUDr. Jiřího Krále DrSc. a prof. MUDr. RNDr. Bohumila Sekla DrSc. (in memoriam). Všichni tito představitelé byli povýšeni do IV. třídy řádu T. G. Masaryka.

Návrh podepsala předsedkyně České národní rady Dagmar Burešová a odeslala k rukám prezidenta republiky ČSFR Václava Havla.

8.3.3 Usnesení vlády Slovenské republiky k propůjčení nebo udělení řádu

Usnesení č. 526 ze dne 23. září 1991 k návrhu na propůjčení *Řádu Tomáše Garriguea Masaryka* (dále jen T. G. Masaryka) spolu s průvodním dopisem ze dne 27. září 1991, předsedy vlády Jána Čarnogurského, byl zaslán do rukou prezidenta republiky ČSFR přímo na Pražský hrad. V návrhu vlády Slovenské republiky byl vyjmenován seznam slovenských osobností na propůjčení zmíněného řádu. Jmenný seznam 28 slovenských kandidátů však neobsahoval jako u předchozích návrhů zařazení navrhovaných osob do tříd.

Na základě konečného uspořádání dle předloženého návrhu vyznamenání *Řádu T. G. Masaryka* I. třídy⁹² byli jmenováni: Václav Černý in memoriam (uveden v obou předchozích návrzích), Jan Jesenský in memoriam, Dr. Jan Papánek, prof. PhDr. Daniel Rapant in memoriam, Dr. Fador Ruppeldt in memoriam, PhDr. Milan Šimečka in memoriam, univ. prof. Svatopluk Štúr in memoriam a Dominik Tatarka in memoriam.

II. třídu *Řádu T. G. Masaryka* dostali navrhovaní: Vladimír Pavel Čobrda in memoriam, Pavel Gojdič in memoriam a JUDr. Jozef Lettrich in memoriam.

Jen politik JUDr. Samuel Belluš, univ. prof. JUDr. Imrich Karvaš⁹³ in memoriam a publicista ThDr. Alexandr Heidler in memoriam obdrželi *Řád T. G. Masaryka* III. třídy z připravovaného návrhu vlády Slovenské republiky.

Prezident Václav Havel předal po uvážení návrhu *Řád T. G. Masaryka* IV. třídy v roce 1991⁹⁴: Ctiborovi Filčíkovi in memoriam, doc. PhDr. Alexandrovi Hirnerovi in memoriam, prof. PhDr. Jánovi Miklešovi, CSc., Dr. Gustavovi Pappovi, Ester Šimerové a Dr. Ing. Petrovi Zat'kovi.

---

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 114, kniha č. 58.

⁹⁴ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...*(pozn. č. 83).

Potom jsou zde osobnosti, kteří se i přes podaný návrh nedočkali *Řádu T. G. Masaryka*: Alexej Farinič, Jozef Cíger Hronský, PhDr. Soňa Kováčovičová, prof. Ing. arch. Eugen Kramár, Ján Alexander Sitár, prof. MUDr. František Švec, DrSc., Dr. František Turček, Csc. a univ. prof. PhDr. Branislav Varsik, DrSc.

8.3.4 Návrh předsednictva Slovenské národní rady k propůjčení nebo udělení řádu

Poslední podaný návrh na propůjčení *Řádu Tomáše Garriguea Masaryka* (dále jen T. G. Masaryka) *jednotlivým* kandidátům je návrh předsednictva Slovenské národní rady vycházející z usnesení č. 552, ze dne 26. září 1991⁹⁵, jenž spolu s průvodním dopisem byl odeslán předsedou Slovenské národní rady – Františkem Mikloškem k uvážení prezidentovi ČSFR.

Tento návrh stejně jako návrh vlády Slovenské republiky na propůjčení *Řádu T. G. Masaryka* neměl výslovné zařazení navrhovaných osob do jednotlivých tříd řádu. Celkem bylo v již výše popsaném návrhu předsednictva Slovenské národní rady sepsáno 16 výjimečných osobností, kteří se svými činy zasloužili o možnost propůjčení či udělení příslušného státního vyznamenání.

Všichni dále jmenovaní byli rovněž navrženi i v předešlém návrhu vlády Slovenské republiky, a jsou to nositelé I. stupně *Řádu T. G. Masaryka* in memoriam⁹⁶: Dominik Tatarka, univ. prof. Svatopluk Štúr, PhDr. Milan Šimečka a Dr. Fedor Ruppeldt.

Pavel Gojdič oceněný in memoriam a JUDr. Jozef Lettrich vyznamenaný též in memoriam byli vyznamenáni *Řádem T. G. Masaryka* II. třídy⁹⁷ na návrh předsednictva SNR a také na návrh vlády SR.

IV. třída *Řádu T. G. Masaryka* byla z návrhu předsednictva Slovenské národní rady (dále jen SNR) propůjčena⁹⁸ Ester Šimerové (také z návrhu vlády SR), Prof. JUDr. Rudolfovi Briškovi CSc. in memoriam, Dr. Gustavovi Pappovi (i z vládního návrhu), prof. RNDr. Oskarovi Feriancovi DrSc. in memoriam a prof. RNDr. Michalovi Luknišovi DrSc. in memoriam.

---

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 112, kniha č. 56.

⁹⁷ ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 114, kniha č. 58.

⁹⁸ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...*(pozn. č. 83).

Je pozoruhodné, že z návrhu předsednictva SNR na náležité státní vyznamenání (tedy již několikrát popsany *Řád T. G. Masaryka*) nedošlo na jediné propůjčení řádu III. třídy. Přes oba návrhy (vlády SR i předsednictva SNR) se ocenění nedočkala ani významná slovenská etnografka PhDr. Soňa Kováčovičová.

Politický činitel János Esterházy, prof. PhDr. Miroslav Kusý CSc., kardinál či biskup nitranský Ján Chryzostom Korec a Ing. Zoltán Berghauer - těmto ostatním navrhovaným podobně jako Kováčové nebyl propůjčen *Řád T. G. Masaryka* v žádné třídě.

8.4 Příprava k slavnostnímu aktu předávání a propůjčení řádů

Slavnostní udílení či propůjčení *Řádu Tomáše Garriguea Masaryka* (dále jen T. G. Masaryka) v roce 1991 mělo velký význam. V první řadě se slavilo 73. výročí od vzniku samostatné Československé republiky. V druhé řadě se jednalo o první udílení nového *Řádu T. G. Masaryka*, jehož průběh a celkový tón měl být udáván budoucím ceremoniím, proto přípravy musely být precizní s přihlédnutím na vážnost celého aktu.

Karel Schwarzenberg (tehdejší kancléř prezidenta Václava Havla) kvůli časové tísně k zajištění důstojného průběhu oslav 28. 10. 1991, spojených s udělením Masarykova řádu jmenoval komisi pro přípravu celého ceremoniálu. Komise se skládala z: českého divadelního dramaturga Petra Oslzlého,⁹⁹ gen. Ladislava Tomečka, Josefa Šafaříka, Václava Zlámala, Antonína Drhlíka, Jiřího Oberfalzera¹⁰⁰ a Ladislava Kantora.

Ladislav Kantor, který se jako první po revoluci zhostil funkce ředitele sekretariátu, protokolu a poradce Kanceláře prezidenta republiky, byl jmenován jako vedoucí slavnostních příprav 28. 10. 1991.¹⁰¹

Ve vlastním návrhu Kantor (schválená až III. verze návrhu) uvedl, že by se celý slavnostní akt měl konat ve Vladislavském sále na Pražském hradě (kde se později skutečně konal), protože je bližší svou celistvostí, cituji tzv. "Masarykově duchu". Zároveň lze vyčíst z dochovaných

---

⁹⁹ ČASOPIS ABSOLVENT: Setkání s osobností, red. Martina Fojtů. Brno 2013 Masarykova univerzita, ročník 2013/2014.

¹⁰⁰ Ředitel tiskového odboru Kanceláře prezidenta republiky, převzato z JIŘI OBERFALZER.CZ, *O Mně*, [online], (accessed 2018- 05-02) Dostupné z: http://jirioberfalzer.cz/?page_id=37.

¹⁰¹ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...*(pozn. č. 83).

materiálů, že kladl při přípravě důraz na urychlení některých kroků, např. rozdělení jednotlivých vymezení příslušných kompetencí¹⁰²:

- Přípravou přehlídky na I. nádvoří a uvítáním prezidenta republiky ČSFR byl pověřen gen. Tomeček,
- O přímý televizní přenos, resp. záznam se postaral Jiří Oberfalzer,
- Výběr úryvků z díla T. G. Masaryka měli na starost Petr Oslzlý a Pavel Tigríd,
- Dr. Drhlík opatroval správnou textaci na listinu o propůjčení řádu a o oznámení počtu řádu s uvedením třídy výrobně – Uměleckým řemeslům Praha,
- Pozvánky (zejména o rozesílání všem účastníkům ceremoniálu) a dopravu vyznamenaných, případné ubytování spravoval Diplomatický protokol,
- Péči o hudební doprovod vzal na vědomí Ladislav Kantor.

Dne 17. 10. 1991 se po poradě přípravné komise blížily jednotlivé úkony takřka do finální úpravy všech nezbytných kroků státního aktu neboli předávání Řádu T. G. Masaryka. Kantor se ujal řízení generální zkoušky (uskutečněná 28. října 1991 od 15:00 hod.) a režie ceremoniálu ve Vladislavském sále.

Podle Kantorova návrhu v třetí schválené verzi se konal bod po bodu celý ceremoniál.

8.5 Slavnostní ceremoniál 1991

Začátek oslavy 28. října 1991 (konkrétně v 19:45 hod.)¹⁰³ spojený s propůjčením *Řádu Tomáše Garriguea Masaryka* (dále jen *T. G. Masaryka*) začal nástupem Hradní stráže s prezidentskou standartou. Poté následoval příchod dirigenta Moravské filharmonie - Stanislava Macury, který dal pokyn k zahájení Fanfáry z opery *Libuše* od Bedřicha Smetany.

Prezident České a Slovenské federativní republiky (dále jen prezident ČSFR) -Václav Havel za zvuku fanfár, jak je již dnes zvykem, následován pokynem Ladislava Kantora (pověřený režii celého večera), vstoupil do Vladislavského sálu doprovázen kancléřem Karlem Schwarzenbergem. Po doznění fanfár zazněla státní hymna ČSFR (ve dvou slokách s českou a slovenskou částí).¹⁰⁴

¹⁰² ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...*(pozn. č. 83).

¹⁰³ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...*(pozn. č. 83).

¹⁰⁴ ARCHIV ČT, fond ČT, *Dvacátý osmý říjen Hrad*, id. č. CTAR140612-0203.

Musím připomenout, že po roce 1990 (konkrétně v letech 1991-1992) se setkáváme s trendem „Úvodních přednesů“ při snaze vyvolat u přítomných hostů patřičnou atmosféru a váhu udělovaného vyznamenání. Ve všech případech jako úvodní mluvený projev (přednesený často prostřednictvím známých umělců) sloužila ukázka z děl či projevů českých politiků. Nejčastěji byly použity ukázky z díla T. G. Masaryka, který byl i v uvedeném roku (1991) rovněž použit.

K přečtení úvodních slov z díla Světová revoluce - T. G. Masaryka byl přidělen herec Radovan Lukavský. V projevu jsou patrné znaky uvědomění svobodné společnosti i nového demokratického a samostatného státu, např. jmenovaný základ humanity a mravní zásady. K představě o velikosti a způsobu vyjádření celého projevu si dovolím ocitovat větu z úryvku: „Demokracie není jen státní a administrační forma, nýbrž názor na život a na svět.“¹⁰⁵

Před projevem prezidenta ČSFR zahrála filharmonie „Serenádu pro smyčcový orchestr“ op. 5 od Eugena Suchoně¹⁰⁶ a další částí byl již jmenovaný projev prezidenta republiky ČSFR - Václava Havla.

Václav Havel na začátku svého projevu seznámil přítomné s novým *Řádem T. G. Masaryka* a odůvodnil jeho zavedení. Vyzdvihl především důvody, pro které jmenoval vyznamenané a podotkl, že se těší, až bude všem laureátům či pozůstalým moci stisknout osobně ruku.

V poslední části jeho řeči zmínil ideje, které by si při budování nového státu Čechů a Slováků občani měli uvědomit. Také poukázal na snahu při nastolení nového režimu na navázání odkazu T. G. Masaryka a M. R. Štefánika a na hodnoty všech demokratických států. Nakonec projevil svou důvěru v to, že svornost, rozvaha, rozum a slušnost v novém státě (ČSFR) zvítězí.

Hlavní část udílení řádů byla doprovázena čtením jmen vyznamenaných kancléřem K. Schwarzenbergem. Prezident Václav Havel předával *Řád T. G. Masaryka* s doprovodem Jiřího Křížana (poradce prezidenta), který mu oceněné individuálně představoval. Prezident udělil a propůjčil 28. října 1991 celkem 103 vyznamenání, z toho 69 in memoriam¹⁰⁷.

Po předání vyznamenání navazovalo krátké poděkování prezidenta vyznamenaným a v závěru ceremoniálu došlo k zakončení hudebním prvkem - 8. symfonií G-dur „Anglická“, op. 88 od Antonína Dvořáka¹⁰⁸.

---

¹⁰⁵ MASARYK T. G.: *Světová revoluce*, (1. vydání), Ústav T. G. Masaryka Masarykův ústav AV ČR 2005, str. 559.

¹⁰⁶ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...* (pozn. č. 83).

¹⁰⁷ HRAD. CZ, *Seznam vyznamenaných ...* (pozn. č. 80).

¹⁰⁸ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...* (pozn. č. 83).

Nesmím opomenout, že při odchodu prezidenta republiky zaznívaly jako už na začátku této slavnostní oslavy fanfáry z opery Libuše a vyznamenání i hosté se odebírali do reprezentačních prostor Pražského hradu k sváteční recepci.

8.5.1 Reakce tisku

Noviny vycházející v české části České a Slovenské federativní republiky probíraly situaci - předávání slavnostního ceremoniálu při předávání *Řádu T. G. Masaryka*, již 30. 10. 1991. Toho dne Lidové noviny uveřejnily článek s názvem *Šlendrián*¹⁰⁹, který uvedl, že příbuzní oceněného Jaroslava Stránského se o jeho jmenování dozvěděli až z televize.

Vrcholem ovšem je fakt, jenž ani pozorní diváci při sledování televizního záznamu nemohli spatřit a to, že předaná vyznamenání si vyznamenané osoby musely navzájem měnit, protože obdržely nepatřičná ocenění. Článek uvádí také zážitek obdarovaných, kteří si odnesli z předávání místo dekretu jen prázdnou lepenkovou rouru.¹⁰⁹

Stejný zmatek a ostudný chaos při předávání kritizovala i Mladá fronta dnes dne 2. 11. 1991.¹¹⁰ V návaznosti na předchozí článek Lidových novin ze dne 30. 10. 1991 byl zveřejněn také článek Marie Markové a Michala Basche také v Lidových novinách dne 18. 11. 1991¹¹¹. Oba dva zmiňovaní byli příbuzní Romana Jakobsona, oceněného *Řádem T. G. Masaryka*. Z jeho jmenování se rovněž jako příbuzní Stránského dozvěděli až z televize a připustili, že hradní kancelář v tomto směru dost pochybila.

Posledním dochovaným českým týdeníkem zachycujícím reakce na udílení *Řádu T. G. Masaryka* v roce 1991 je Reflex. Redaktor Vladimír Novotný nařkl prezidenta v celkovém počtu udělených vyznamenání a negativně odsoudil rozdělení vyznamenání do tříd. Ke konci svého příspěvku také podtrhl, že spousta významných osob dle jeho názoru chybí.¹¹²

Zatímco v českých tiskovinách se rozebírala celková atmosféra udílení státního vyznamenání dne 28. října 1991. Dění ve Slovenských denících poukazovalo na oceněného dr. Gustáva Pappu.

---

¹⁰⁹ *Šlendrián*. In: Lidové noviny 30. 10. 1991, roč. 4, č. 253.

¹¹⁰ *Zmatené předávání*. In: Mladá fronta dnes 2. 11. 1991, roč. 2, č. 256.

¹¹¹ MARKOVÁ Marie a BASCH Michal: *Šlendrián* In: Lidové noviny 18. 11. 1991, roč. 4, č. 269.

¹¹² NOVOTNÝ Vladimír: *Řády a jak se v nich řadí*. In: Reflex 4. 11. 1991, roč. 46, č. 61.

V Lidových novinách vyšel článek (bohužel nedochovaný), na kterém byl zobrazen operní zpěvák v gardistické uniformě jako člen Hlinkovy strany z roku 1942. Noviny Práca tak dne 15. 11. 1991 udělaly s dotyčným dr. Gustavem Pappou rozhovor týkající se celé kauzy.

Papp v rozhovoru vysvětloval, že člen Hlinkovy strany nebyl a že fotografie z článku ho zachycuje při delegaci vysokoškoláků na sjezdu v Drážďanech, při které byl do uniformy spolu se školáky navlečen.

Deníky Pravda (ze dne 18. 11. 1991)¹¹³ a „Národná obroda“¹¹⁴ (publikovaného 16. 11. 1991) popisují již výše zmíněnou kauzu okolo jmenování dr. Gustava Pappy a připojují též hlasy představitelů Slovenské národní rady a předního operního sólisty Petera Dvorského o jeho nevině. Shodují se, že původní článek zveřejněný v Lidových novinách byl pouze bezcenný podvrh cílený na pošpinění oceněného sólisty.

8.6 Slavnostní předávání Řádů T. G. Masaryka v roce 1992

Slavnostní ceremoniál se konal již tradičně 28. října 1992 ve Vladislavském sále na Pražském hradě. *Řád Tomáše Garriguea Masaryka (dále jen T. G. Masaryka)* byl propůjčen 64 osobnostem ve IV. stupni. Zákonní navrhovatelé¹¹⁵ se dohodli o tom, že v tomto roce vyznamenání T. G. Masaryka propůjčí pouze nežijícím osobnostem in memoriam.¹¹⁶ V takovém případě získávali pozůstalí vyznamenaného pouze listinu o propůjčení vyznamenání, nikoli řádovou insignii vyznamenání.¹¹⁷

Mezi vyznamenanými byly osobnosti, které se zasloužily o rozvoj demokracie a ČSR soužití v období první republiky. Většina z nich se zúčastnila protifašistického odboje a po únorovém puči působila několik let v exilu. Mnozí vyznamenaní zahynuli v koncentračních táborech nebo na následky komunistické perzekuce v 50. letech.

---

¹¹³ *Nebol som gardista*. In: Pravda 18. 11. 1991, roč. 72, č. 198.

¹¹⁴ *Komu to slúži?* In: Národná obroda 16. 11. 1991, roč. 2, č. 178.

¹¹⁵ Předsednictva zákonodárných sborů, vláda ČSFR, vláda České republiky a vláda Slovenské republiky.

¹¹⁶ ARCHIV ČT, fond ČT, *Deník ČST* sign. 5619172 nebo pomoc. sig. D-1992-10-28.

¹¹⁷ Dle § 11 zákona č. 404/1990 Sb., o státních vyznamenáních ČSFR.

Další změnou oproti předchozímu předávání řádu (v roce 1991), prezident České a Slovenské federativní republiky (dále jen ČSFR) - Václav Havel rezignoval tehdy na svůj post, a tak předávání se ujal (dle zákonné pravomoci) předseda vlády ČSFR, Jan Stráský.¹¹⁸

Po zaznění uvítacích fanfár (ze 4. věty 8. symfonie G dur Antonína Dvořáka) a nástupu čestné stráže s československou státní vlajkou vstoupil předseda vlády ČSFR do sálu v doprovodu Ivana Gasparoviče (poslanec Slovenské národní rady) a Luboše Dobrovského (vedoucího Kanceláře prezidenta republiky).

Poté následovala československá státní hymna s čestným povstáním celého sálu. K přednesovému pultu se dále postavil tehdejší člen Národního divadla a proslulý herec Jiří Adamíra, jenž přednesl úryvky z děl Tomáše Garrigue Masaryka a to „Světová revoluce“ a „Otázka sociální“¹¹⁹.

Hlavní část při předávání listin o propůjčení vyznamenání byla doprovázena čtením Luboše Dobrovského z rozhodnutí o vyznamenaných osobnostech ze dne 8. 10. 1992. Předseda Stráský po přečtení jména oceněného předal dekretní pouzdro s listinou žijícímu příbuznému nebo odpovědnému (zmocněnému) přebírajícímu, např. starosta obce vyznamenaného. Tyto osoby přebírající vyznamenání byly podél středu sálu seřazeny na sedadlech za sebou dle stupňů tříd *Řádu T. G. Masaryka* (od I. do V. třídy).

Průběh i celkovou atmosféru poznamenala nadcházející a neodvratitelná událost – rozdělení obou republik neboli rozpad federace a konec Československa. Na tyto skutečnosti poukazuje i závěrečný projev Stráského, který ostře odsuzuje rozpad jako graduující následek sporů od počátku republiky.¹²⁰ Po doznění posledních tónů 1. věty ze Sinfonietty Leoše Janáčka a odchodu předsedy vlády ČSFR i čestné stráže, došlo k ukončení slavnostního aktu a začala recepce ve Španělském sále.

Televizní záznam předávání státního vyznamenání T. G. Masaryka nebyl nikdy odvysílán. Z celkového audiovizuálního materiálu se použily jen krátké sestřihy do denního Zpravodajství a Deníku ČTV. O úvod a komentář záznamu se postaral Ladislav Špaček, tehdy jako šéfredaktor domácího zpravodajství ČT (v roce 1990).¹²¹

---

¹¹⁸ Dle § 10 zákona č. 404/1990 Sb., o státních vyznamenáních ČSFR.

¹¹⁹ ARCHIV KPR, fond KPR, *Sbírka vyznamenání*, spis č. 200.250/892

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Od roku 1992 působil téměř 11 let jako mluvčí a osobní poradce prezidenta republiky.

8.6.1 Reakce tisku

V roce 1992 se novinové deníky zaměřovaly na události spojené s nadcházejícím rozdělením republiky, a proto příliš nekomentovaly dění kolem udělení či propůjčení *Řádu T. G. Masaryka* jako v předchozím roce 1991.

Z dochovaných materiálů je patrné zmínky o konání slavnostního ceremoniálu, spolu se jmény vyznamenaných byl uveřejněn v Rudém právu¹²² ze dne 29. října 1992.

Podobnou informaci se jmény a popisem, za co je příslušný Řád, uveřejnil deník Lidové demokracie pod názvem *Úcta a dík hrdinům minulosti* ze dne 29. 10. 1992.¹²³

Stísnující atmosféru s končícím společným federativním státem Čechů a Slováků při předávání uvedl doslovně novinový deník Hospodářských novin (ze dne 29. 10. 1992)¹²⁴. Dále deník uvedl odstavec předsedy Stráského, ve kterém odsuzuje rozdělení republiky a apeluje na porušení posvátných a užitečných tradic obou národností.

---

¹²² *Stráský rozdal vyznamenání*. In: Rudé právo 29. 10. 1992, roč. 2. č. 254.

¹²³ *Úcta a dík hrdinům minulosti*. In: Lidová demokracie 29. 10. 1992, roč. 48. č. 254.

¹²⁴ *Svátek s trpkou příchutí*. In: Hospodářské noviny 29. 11. 1992, roč. 36, č. 211.

9 Řád Milana Rastislava Štefánika

9.1 Historie řádu

Nově navržený *Řád Milana Rastislava Štefánika* z roku 1990 navazoval svým klenotem na pětidílnou hvězdici vojenského řádu Štefánika, tzv. Sokola z října roku 1918. Rozdíl oproti vojenskému *Řádu Sokola* byl ten, že na hvězdici byl na bílém podkladu umístěn generálův portrét.

Řád Sokola byl navržen osobně generálem Milanem Rastislavem Štefánikem, který při cestě do Ruska k jednotkám československé legie usilovně pracoval na jeho uměleckém ztvárnění. Jeden z hlavních důvodů (proč byl řád vytvořen) byla snaha sjednotit úpravu nově vznikajících dekorací v ruské legii.¹²⁵

Řád byl v podobě pěti-paprskové bronzové hvězdice s rozšířenými konci do obloučku představující pomyslný kruh. Ramena byla tmavomodře smaltovaná s bílým lemem. Ve středu hvězdice bylo zobrazeno modré trojvrší a nad ním siluety čtyř letících sokolů. Vzadu řádu byli v bílém poli písmena ČS, po stranách s dvěma vavřínovými ratolestmi, pod kterými je vyryt letopočet 1918. Odznak byl zavěšen na menším bronzovém věnečku, na kterém při válečných zásluhách byly připevněny dva zkřížené meče přerušené uvnitř věnečku. Na stuze odznaku byla pro nevojáky (v případě dalšího vyznamenání) místo mečů upevněna stříbrná hvězda.¹²⁶

Každý vyznamenaný obdržel spolu s řádem i diplom. Stuhu řádu a řádové dekrety zpracoval grafik a malíř Vojtěch Preissig.

V původním návrhu z října 1918 Štefánik navrhl pouze 3 stupně (s meči, s hvězdou na stuze nebo za zásluhy), ovšem v pozdějších stanovách řádu byl řád rozdělen do 5 stupňů (po vzoru francouzského *Řádu Čestné legie*):

- I. stupeň s širokou řádovou stuhou a s řádem ve spárech zlatého sokola,
- II. stupeň se stuhou na šíji a se zlatým sokolem na pravé straně prsou,
- III. stupeň se stuhou na šíji,
- IV. stupeň se zlatým nebo stříbrným či bronzovým sokolem na stuze,
- V. stupeň na stuze.

---

¹²⁵ MĚŘIČKA Václav: *Řád M. R. Štefánika „Sokol“*, Hradec Králové: Česká numismatická společnost 1990, str. 5.

¹²⁶ LOBKOWICZ F.: *Encyklopedie řádů ...* (pozn. č. 5), str. 58.

K realizaci těchto stanov (i přes kodifikaci) ale bohužel nedošlo a vrátilo se tak k původnímu udělování nejnižšího stupně řádu (s meči, hvězdou nebo bez hvězdy) nošeného na levé straně prsou.¹²⁷ Řád takřka zanikl po smrti Milana Rastislava Štefánika, který zemřel při letecké havárii v roce 1919.

Dostáváme se k dalšímu vymezení *Řádu Sokola*, k jeho názvu a symbolice. Václav Měřička přisuzuje název řádu T. G. Masarykovi, jenž jako tehdejší předseda Československé národní rady v srpnu roku 1918 navrhl zavedení nového řádu pod názvem „Sokol“.

Sokol je symbol dravého ptáka, který je používán stejnojmennou tělocvičnou organizací z 60. let 19. století. Sokol byl také symbolem letců a výkonný letec byl M. R. Štefánik.¹²⁸ Vytvořením řádu došlo rovněž ke spojení české heraldické tradice se slovenskou heraldickou symbolikou třech modrých vrchů na lícové straně kruhového medailonu, které bylo znázorněno na slovenském zemském znaku.¹²⁹

Zajímavostí je první výroba tohoto řádu, která byla uskutečněna v Japonsku. Generál Štefánik zadal místní japonské medailérské firmě při zastávce v Tokiu (na jeho cestě do Ruska) první výrobu několika exemplářů řádu (další ražba řádu byla provedena v letech 1920 a 1945 v Praze).¹³⁰

---

¹²⁷ LOBKOWICZ F.: *Encyklopedie řádů ...* (pozn. č. 5), str. 58.

¹²⁸ MĚŘIČKA V.: *Řád M. R. Štefánika...* (pozn. č. 124), str. 11.

¹²⁹ Tamtéž, str. 11

¹³⁰ Tamtéž, str. 4.

9.2 Zákonná úprava řádu

Zákon č. 404/1990 Sb. O státních vyznamenáních ČSFR ustanovil vojenský *Řád Milana Rastislava Štefánika*, propůjčovaný osobám oceněným za své činy pro obranu a bezpečnost ČSFR. Stanovy vyličené v příloze č. 3 zákona (O státních vyznamenáních ČSFR) vyobrazovaly popis i užití celého řádu.

Řád Milana Rastislava Štefánika byl propůjčen za zásluhy vojákům, příslušníkům ozbrojených sborů a dalším pracovníkům těchto složek a praporům vojenských útvarů. Jmenované osoby se zasloužily o řád svými činy v boji nebo jedinečnou velitelskou činností a vědeckou i odbornou prací vojenské a branné povahy.¹³¹

Prezident České a Slovenské federativní republiky, jenž byl zároveň i automatickým nositelem řádové insignie I. třídy *Řádu Milana Rastislava Štefánika* (dále jen *Řád M. R. Štefánika*) měl pravomoc - propůjčit řád navrhovaným osobnostem. Vrácení prezidentovy insignie (I. třídy řádu) nastalo jen v případě neprodloužení lhůty o propůjčení řádu i po dobu skončení prezidentské funkce prostřednictvím usnesení Federálního shromáždění.

Vyznamenávání osob prezidentem ČSFR příslušným řádem se konalo vždy 8. 5. Tento den byl považován za řádový den se symbolikou ukončení druhé světové války v Evropě.¹³² Zákon nepovoľoval propůjčení řádu v jiný den než v řádový den.

Obdarování *Řádem M. R. Štefánika* dostávali řádovou insignii a listinu o jeho udělení či propůjčení. Výjimka byla jen u propůjčení řádu in memoriam, kdy rodinní příslušníci zemřelého získali listinu o propůjčení nebo udělení vyznamenání.¹³³ Vyobrazením řádu rozumíme následující:

„Řádovým odznakem Řádu M. R. Štefánika je bílá pětidílná hvězdice vepsaná do kruhu; mezi jednotlivými díly jsou stejné kruhové mezery. Mezeru mezi oběma horními díly uzavírá válcové ouško s převýšeným závěsem v podobě lipového věnce se zkříženými meči hroty vzhůru. Na střed hvězdice je na líci položen modrý medailon s plastickým poprsím M. R. Štefánika. Na rubu hvězdice je na střed položen medailon, v jehož terči je znak České a Slovenské Federativní Republiky a v bílém mezikruží řádové heslo

¹³¹ Čl. 3, Příloha č. 3 (Stanovy Řádu M. R. Štefánika) zákona č. 404/1990 Sb. O státních vyznamenáních ČSFR.

¹³² Čl. 2, tamtéž.

¹³³ §11, zákona č. 404/1990 Sb. O státních vyznamenáních ČSFR.

„VERIŤ MILOVAŤ PRACOVAŤ“ a 3 lipové lístky. Poprsí, znak, záves, heslo, lipový lístek a rámování hvězdice je ze žlutého kovu.“¹³⁴

Jedinečné matriční číslo bylo zachyceno na každé řádové insignii a listině. Řád M. R. Štefánika byl rozdělen do 5 tříd. I. třída byla pokládána za třídu nejvyšší, o této insignii můžeme hovořit takto:

„Insignie I. třídy řádu tvoří klenot na velkosti nošené od pravého ramene k levému boku a hvězda nošená na levé straně hrudi. Klenot tvoří řádový odznak o průměru 68 mm, záves s mečí a věncem má rozměry 35x25 mm. Velkosti je 100 mm široká, bílo-modro-červeno-modro-bílá v poměru 5:40:10:40:5. Hvězda je deseticípá stříbrná o průměru 90 mm, na střed je položen řádový odznak doplněný bílým mezikružím s heslem „VERIŤ MILOVAŤ PRACOVAŤ“ a 3 lipovými lístky. Průměr odznaku je 68 mm. Na rubu hvězdy je v čočce znak České a Slovenské Federativní Republiky.“¹³⁵

Stupně jednotlivých tříd se liší jednak ve velikosti a také i zdobením každé třídy Řádu M. R. Štefánika, pro bližší představu níže uvedu popisy ostatních tříd řádu:

„Insignie II. třídy řádu tvoří řádový odznak na náhrdelní stuze a menší hvězda nošená na pravé straně hrudi. Řádový odznak má průměr 62 mm, záves má rozměry 30x20 mm a je doplněn svislou, bíle smaltovanou závěsnou sponou o rozměrech 30x4 mm. Náhrdelní stuha je 45 mm široká, bílo-modro-červeno-modro-bílá v poměru 2:18:5:18:2. Hvězda je peticípá stříbrná o průměru 62 mm, na střed je položen řádový odznak doplněný bílým mezikružím s řádovým heslem „VERIŤ MILOVAŤ PRACOVAŤ“ a 3 lipovými lístky. Průměr odznaku je 62 mm. Na rubu hvězdy je v čočce znak České a Slovenské Federativní Republiky. Insignie III. třídy řádu je stejná jako u II. třídy, ale bez hvězdy. Insignie IV. třídy řádu tvoří řádový odznak o průměru 45 mm, záves je o rozměrech 20x15 mm. Odznak je zavěšen na náprsní průvlečné stuze široké 38 mm s rozetou o průměru 30 mm, stuha je bílo-modro-červeno-modro-bílá v poměru 2:15:4:15:2. Insignie V. třídy řádu je stejná jako insignie IV. třídy, ale stuha je bez rozety.“¹³⁶

¹³⁴ Odst. 1, Čl. 5, Příloha č. 3 (Stanovy Řádu M. R. Štefánika), zákona č. 404/1990 Sb. O státních vyznamenáních ČSFR.

¹³⁵ Odst. 2, Čl. 5, tamtéž.

¹³⁶ Odst. 3-6, Čl. 5, Příloha č. 3 (Stanovy Řádu M. R. Štefánika), zákona č. 404/1990 Sb. O státních vyznamenáních ČSFR.

Insignii řádu směl nosit pouze vyznamenaný. Ten příslušnou stužku nebo řádový odznak nosil vždy na srdci, tedy na levé straně prsou.¹³⁷

Řádové rozety, nacházející se na levé klopě (v knoflíkové dírce) se nosily na občanském oděvu obdarovaných *Řádem M. R. Štefánika*. Rozety řádů byly používány v podobě vojenské kokardy odlišené podložkou podle určitých tříd:

- I. třída zkřížené zlaté meče,
- II. třída zkřížené stříbrné meče,
- III. třída svislý zlatý meč,
- IV. třída svislý stříbrný meč,
- V. třída svislý bronzový meč.¹³⁸

Na stejnokrojích (uniformách) se nenosila řádová insignie „in natura“ (neboli v přirozené podobě). Insignie se nahrazovala stužkami (rozměr 38 x 10 mm) vyzdobenými podle tříd řádu:

- I. třída zkřížené zlaté meče,
- II. třída zkřížené stříbrné meče,
- III. třída vodorovný zlatý meč,
- IV. třída rozeta,
- V. třída stužka.¹³⁹

Ocenění nosili na slavnostnější události řádové insignie „in natura“. Při takových příležitostech se nosily jen řádové insignie nejvyšší propůjčené třídy. V případě, že si vyznamenaná osoba oblékla na sebe sportovní oděv nebo plášť, pozbyla potom možnosti nošení řádového označení, protože na ně se vyznamenaní nenosí.¹⁴⁰

Zakončením kapitoly zmíním informaci o úloze Kanceláře prezidenta republiky. Kancelář prezidenta republiky se starala o veškeré náležitosti *Řádu M. R. Štefánika*, např. přijímala vrácené insignie po smrti vyznamenaného.

---

¹³⁷ Čl. 8, tamtéž.

¹³⁸ ODST. 8, Čl. 5, tamtéž.

¹³⁹ ODST. 7, Čl. 5, tamtéž.

¹⁴⁰ Čl. 7, tamtéž.

9.3 Slavnostní ceremoniál předávání Řádů T. G. Masaryka 1991

První slavnostní předávání *Řádu Milana Rastislava Štefánika* (dále jen M. R. Štefánika) vyznamenaným osobám bylo stanoveno na 8. 5. 1991 (v řádový den), který znamená pro celou Evropu ukončení 2. světové války. Slavnostní ceremoniál probíhal v prostorách Španělského sálu na Pražském hradě¹⁴¹.

Václav Havel, coby tehdejší prezident České a Slovenské republiky, se zúčastnil osobně celého slavnostního aktu a předával obdarovaným Řád M. R. Štefánika jen III. třídy.

Prezident rozhodl o propůjčení či udělení řádu 50 osobnostem, z toho 15 in memoriam (pozůstalí dostávali jen listinu o udělení či propůjčení řádu). Osoby dostaly ocenění za své mimořádné zásluhy v boji za osvobození v druhé světové válce.

Insignii *Řádu M. R. Štefánika* vyrobila (v minulosti státní, dnes už soukromá) mincovna v Kremnici pro tuto slavnostní příležitost. Podle návrhu akademického výtvarníka – Karola Lacka.¹⁴²

Sinfoniettou Leoše Janáčka byl zahájen sváteční večer ve Španělském sále. Originálním prvkem charakteristickým při oficiálním udílení státních vyznamenání České a Slovenské federativní republiky (dále jen ČSFR), jak už jsem zmínila v předchozích kapitolách, byl úvodní (čtený) přednes z děl významných politiků.

K úvodním slovům se před řečnický pult dostavil herec Rudolf Hrušínský st., který přečetl úryvek z rozhlasového projevu Jana Masaryka vysílaného z Londýna v říjnu 1939.

Při odchodu Hrušínského se rozezněly na příslušný pokyn fanfáry z opery Libuše (Bedřicha Smetany) a přivítaly tak do sálu Václava Havla, prezidenta republiky ČSFR. Luboš Dobrovský (ministr obrany) osobně uvítal před celým sálem prezidenta ČSFR a následně přednesl svůj projev převážně o skončení druhé světové války. Dobrovský citoval ve svojí řeči činy vyznamenaných,¹⁴³ kteří byli řádem vyznamenáni, a neopomenul vyjádřit několikrát slova patřičného vlastenectví.

Pak se dostalo na hlavní část večera - udílení *Řádu M. R. Štefánika* předávané Václavem Havlem. Ten postupně po přečtení jména vyznamenaného předal dotyčnému (laureátovi nebo

---

¹⁴¹ ARCHIV ČT, fond ČT, *Havel uděluje vyznamenání*, id. č. CTAR130719_0020.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

pověřenci vyznamenaného) buď řádovou insignií vyznamenání a listinu (o propůjčení či udělení řádu). Nebo jen (v případě in memoriam) listinu o udělení či propůjčení vyznamenání.

Prezident po ukončení předávání *Řádu M. R. Štefánika* vyznamenaným přistoupil k mikrofonu a pronesl svůj připravený projev.

Václav Havel potvrdil, že chtěl vyznamenat především ty osoby, jimž předchozí režim (komunistické diktatury) odpíral udělit vyznamenání za jejich zásluhy. To byla rovněž hlavní příčina zavedení nového zákona o státních vyznamenáních v období 1990-1992.

Přiznal, že je nemohl udělit všem osobnostem, jenž by si to zasloužily za předchozí již uvedené důvody. Přislíbil jim ale udělení vyznamenání v příštích letech.

Udělením řádu chtěl prezident dát veřejně najevo vděčnost občanů republiky těm, kteří nasazovali své životy, citují „*Za svobodu všech*“.¹⁴⁴ Neopomněl vyzdvihnout nezbytné základy demokracie (pro něj velmi často citovanými) a budoucí možnosti nové etapy tehdy ještě společného státu Čechů a Slováků.

Upozornil, že záleží jen na občanech nového státu (ČSFR), na jakých základech se bude dál stavět. Stejnou formulaci slov o budování státu a uvědomění demokracie Havel použil i u předávání *Řádu T. G. Masaryka* v roce 1991.¹⁴⁵

V závěru ceremoniálu zazněla státní hymna České a Slovenské Federativní Republiky (ve dvou slokách - česká a slovenská část). Poslední hudební skladba večera byla fanfára Bedřicha Smetany, která se rozléhala sálem za odchodu prezidenta ČSFR.

---

¹⁴⁴ ARCHIV ČT, fond ČT, *Havel uděluje...* (pozn. č. 140).

¹⁴⁵ Tamtéž.

9.4 Propůjčení a udělení Řádů M. R. Štefánika v roce 1992

Kancelář prezidenta republiky se postarala o skoro stejný scénář předávání *Řádu Milana Rastislava Štefánika* jako v předchozím roce. Opět se slavnostní ceremoniál konal v řádový den - 8. května v 19:45 hod. ve Španělském sále na Pražském hradě.

Prezident ČSFR, Václav Havel, se usnesl po předložených návrzích příslušných orgánů (vlády ČSFR, předsednictva zákonodárných sborů, vlády České a Slovenské republiky) ¹⁴⁶ propůjčit řád 34 vyznamenaným, z toho 22 in memoriam v II., III. a IV. třídě. Řád dostávaly osoby, jenž se významně zasloužily svými činy o obranu a bezpečnost státu.

Uvítací hudební dílo – Sinfonietta Leoše Janáčka byla doprovázená Olomouckou filharmonií. Po doznění posledních tónů přistoupil k úvodnímu slovu herec Ladislav Chudík, který přečetl úryvek z projevu Milana Rastislava Štefánika (z předávání zástavy 1. Československému praporu v Rusku z února 1919).

Prezident České a Slovenské Federativní Republiky, Václav Havel, oznámil svůj příchod Fanfárou z opery Libuše od Bedřicha Smetany. Všichni přítomní hosté (vyznamenání, zástupci vlády a členové zákonodárných komor) povstali a Luboš Dobrovský (ministr obrany) přivítal prezidenta republiky a pronesl pár slov o budování nového státu (ČSFR). ¹⁴⁷

Dobrovský stejně jako později Havel ve svém projevu neustále připomínal hodnoty, pro něž byli Češi i Slováci přesvědčeni k budování nové republiky. V roce 1992 byla politická situace totiž mezi oběma národy velmi napjatá a objevovaly se otázky na rozdělení států (na rozpad federace), proto se Dobrovský snažil poukázat na historické poslání státu, na nové svobodné principy v odvětvích politiky, vědy, kultury atd.

Po předneseném projevu ministr obrany přečetl jména vyznamenaných z rozhodnutí prezidenta ČSFR a Václav Havel předával oceněným řádové insignie a listiny o propůjčení či udělení *Řádu Milana Rastislava Štefánika* (dále jen M. R. Štefánika). ¹⁴⁸

Po předávání se k řečnickému pultu dostavil prezident republiky ČSFR – Václav Havel a pronesl takřka v závěru svoji řeč. Havel vysvětlil, že vyznamenal osoby, které bojovaly v menšině, a bez podpory spoluobčanů zachraňovaly svobodu našeho společenství.

---

¹⁴⁶ § 9, zákona č. 404/1990 O státních vyznamenáních České a Slovenské Federativní Republiky Sb.

¹⁴⁷ ARCHIV ČT, fond ČT, „*Řád M. R. Štefánika 1992*“, id. č. CTAR131008_0145.

¹⁴⁸ Tamtéž.

Dále vyznamenané označil za hrdiny z domácího a zahraničního odboje za první i druhé světové války (bojující v legiích, v zahraničních jednotkách, v domácí ilegalitě i ve slovenském či Pražském povstání). Osobně mě zaujalo přirovnání vyznamenaných za „nositele kontinuity našeho národního sebevědomí“.

Jak už jsem odkázala v předchozím odstavci, Havel neopomněl odkázat v projevu na myšlenky T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. Prohlásil, že náš národ je spíše národem řečených politiků než bývalého prezidenta Emila Háchy nebo slovenského prezidenta Tisa. Tedy, že jsme společností, která je schopna svůj osud sama tvořit a nikoli jen trpně přijímat.¹⁴⁹

Upozornil¹⁵⁰, že předávání *Řádu M. R. Štefánika* není pouhý formální ceremoniál navazující na svoji historickou tradici, ale že je to věc přihlašující se k mravnímu odkazu k hodnotám nejen politickým, ale i lidským, které ztělesňují tváře naší společnosti a její historii.

Závěrem podotkl, že nově nabytá svoboda v ČSFR neznamená právo dělat cokoli ve svůj prospěch bez ohledu na zájem druhých a na zájem celku, nýbrž je to zájem trvale se podílet na společném ručení za ty hodnoty, z jejichž půdy vyrůstá a na jejichž pozadí je jediné myslitelné takové štěstí jednotlivce, které není zapláceno utrpením druhého...

Filharmonie k ukončení slavnostního obřadu zahrála státní hymnu České a Slovenské Federativní Republiky v celém znění (česká i slovenská část).

9.4.1 Reakce tisku

Rudé právo č. 109 ročník 2 z 11. května 1992¹⁵¹ uvedlo počet odevzdaných vyznamenání. Ze všech vyznamenaných deník uvedl J. Balabána, J. Mašina a V. Morávka. Tyto vyjmenování jsou, totiž i jak deník píše, členové ilegální organizace Obrany národa.

Hospodářské noviny z 11. května 1992 rovněž uvedly poznámku v kronice o předávání *Řádu Milana Rastislava Štefánika* vyznamenaným osobám v roce 1992.¹⁵² O průběhu nebo atmosféře se žádný z tehdejších novinových deníků nezmínil.

---

¹⁴⁹ ARCHIV ČT, fond ČT, *Řád M. R...* (pozn. č. 146).

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ *Řády M. R. Štefánika*. In: Rudé právo 11. 5. 1992, roč. 2, č. 109.

¹⁵² *Kronika*. In: Hospodářské noviny 11. 5. 1992, roč. 36, č. 110.

10 Medaile Za hrdinství a Medaile Za zásluhy

Na úvod je třeba zdůraznit, že na rozdíl od řádů se medaile pouze udělují a nikoliv propůjčují. O *medaili Za hrdinství* a *Medaili za Zásluhy* zřízených zákonem č. 404/1990 Sb. víme z dostupných zdrojů velmi málo, jak z historického hlediska, tak i o vyznamenaných a slavnostním předávání. O jejich udělení se nepsalo v novinách a nebyla o nich zmínka ani v přehledu televizního vysílání. Zřejmě je to způsobeno i tím, že v období udělení těchto medailí (převážně v prosinci roku 1992) se probíraly mnohem důležitější státní i politické události - rozdělení federace a s tím i potřebná opatření.

10.1 Medaile Za hrdinství

Medaile Za hrdinství byla upravena v příloze (ve Stanovách) č. 4 zákona č. 404/1990 Sb. Příslušná medaile měla jen jeden stupeň. Což je vcelku ojedinělý fakt v porovnání s ostatními státními vyznamenáními ČSFR, která mají několik stupňů.

Prezident České a Slovenské Federativní Republiky mohl udělit příslušnou medaili tomu, kdo se zasloužil o bezesporu hrdinský čin, a to záchranu lidského života nebo o záchranu značných materiálních hodnot s nasazením vlastního života.¹⁵³

Každý obdarovaný dostal medaili, která měla své vlastní matriční číslo a listinu označenou také svým jedinečným matričním číslem.¹⁵⁴ O evidenci a veškerou správu se starala Kancelář prezidenta ČSFR.

Slovenská medailérka a šperkařka Erna Masarovičová¹⁵⁵ prostřednictvím svého vítězného návrhu v soutěži na státní vyznamenání (pořádána roku 1990) vytvořila uměleckou podobu medaile:

„Medaile Za hrdinství měla průměr 33 mm a byla ražena ze stříbra. Lícová strana medaile znázorňovala symbol hrdinství. Na rubu byl znak České a Slovenské Federativní Republiky. Medaile byla kolmým ouškem a pohyblivým kroužkem zavěšena na 38 mm široké náprsní průvlečné stuze, zlato- žluto-bílo-červeno-modro-zlato-žluté v

---

¹⁵³ Čl. 1 PŘÍLOHY Č. 4 (Stanovy medaile Za hrdinství), zákona č. 404/1990 zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

¹⁵⁴ Čl. 2, tamtéž.

¹⁵⁵ HAIMANN Petr: *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*, Praha: Libri, 2006. str. 286.

poměru 14,5:3:3:3:14,5. Na stužce o rozměrech 38x10 mm nosili příslušníci ozbrojených složek miniaturu v podobě zkřížených stříbrných mečů hroty vzhůru. ¹⁵⁶

Medaile i stužka byly nošeny na levé straně prsou s ostatními vyznamenáními. Jen jedenkrát byla udělena *medaile Za zásluhy* v období ČSFR, kapitánovi Luboši Koudelkovi (dne 11. prosince 1992)¹⁵⁷, za záchranu lidského života.¹⁵⁸

10.2 Medaile Za zásluhy

Medailér Jiří Harcuba ¹⁵⁹ navrhnul medaili v roce 1990. *Medaile Za zásluhy* se členila na 3 stupně, ze kterých byl první stupeň pokládán za nejvyšší.¹⁶⁰ Podle každého stupně byla vyrobena medaile z určitého materiálu (zlata, stříbra či bronzu) a také dle stupně byl zobrazen počet bílých pruhů na stužce.

Prezident ČSFR na základě své zákonné pravomoci udělil medaili osobě, jenž se výrazně podílela svou činností v oblasti vědy, hospodářství, techniky, kultury, sportu, školství, obrany, výchovy, umění a bezpečnosti na prospěchu obce i státu. Vyznamenání si připevňovali své ocenění (medaili či stužku) na levou stranu prsou.¹⁶¹ V průběhu roku 1992 bylo udělena medaile celkem 162 osobnostem,¹⁶² z toho pouze 3 in memoriam:

- I. stupeň - 33 nositelů,
- II. stupeň - 58 nositelů,
- III. stupeň - 71 nositelů.

Ve stanovách byla *medaile Za zásluhy*, zákona č. 404/1990 „O státních vyznamenáních ČSFR“ popisována takto:

„Medaile Za zásluhy má průměr 33 mm. Na lícové straně medaile je symbolické znázornění zásluh o republiku a opis „ZA ZÁSLUHY“. Na rubu je znak České a

---

¹⁵⁶ Čl. 3, PŘÍLOHY Č. 4 (Stanovy medaile Za hrdinství), zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

¹⁵⁷ ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 120, kniha č. 64.

¹⁵⁸ FURMÁNEK J. a ŠIMŮNEK P.: *Vojenská resortní...* (pozn. č. 2), str. 6.

¹⁵⁹ HAIMANN P.: *Slovník autorů a zhotovitelů...* (pozn. č. 154), str. 198.

¹⁶⁰ Odst. 1, Čl. 2, PŘÍLOHY Č. 5 (Stanovy medaile Za zásluhy), zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

¹⁶¹ Čl. 1 a 4, tamtéž.

¹⁶² Zajímavostí je, že jednomu vyznamenánému, Ing. Františkovi Jedlánekovi, byla medaile udělena dvakrát, z důvodu krádeže původní medaile.

*Slovenské Federativní Republiky. I. stupeň medaile je ražen ze stříbra a pozlacen, II. stupeň je ražen ze stříbra a III. stupeň je ražen z bronzu. Medaile se nosí na 38 mm široké náprsní průvlečné stuze; I. stupeň na žluto-bílo-žluté v poměru 18:2:18, II. stupeň na žluto-bílo-žluto-bílo-žluté v poměru 16:2:2:2:16 a III. stupeň na žluto-bílo-žluto-bílo-žluto-bílo-žluté v poměru 14:2:2:2:2:2:14. Na stužce o rozměrech 38x10 mm nosí příslušníci ozbrojených složek miniaturu v podobě zkřížených stříbrných mečů.*¹⁶³

Stejně jako v předchozí úpravě (*medaile Za hrdinství*) měla každá medaile a listina o udělení Za zásluhy vyryté matriční číslo a rovněž se o jejich péči starala Kancelář prezidenta České a Slovenské Federativní Republiky.¹⁶⁴

---

¹⁶³ Čl. 3, PŘÍLOHY Č. 5 (Stanovy medaile Za zásluhy), zákona č. 404/1990 Sb. *O státních vyznamenáních ČSFR*.

¹⁶⁴ Čl. 2 a 5, tamtéž.

11 Nejvýznamnější nositelé státních vyznamenání

Nositelé státních vyznamenání byli vybráni prostřednictvím návrhu zákonných orgánů. Návrhy kandidátů na vyznamenání byly předloženy Kanceláři prezidenta republiky nebo Vojenské kanceláři prezidenta republiky a ty rozhodly ve vybrané komisi o výběru kandidátů. Výběr musel schválit samozřejmě prezident, který, jak už bylo řečeno, státní vyznamenání uděloval či propůjčoval. Seznamy vyznamenaných v období federace (1990-1992) obsahují několik set jmen nositelů vyznamenání, a bohužel u všech nelze dohledat jejich životopis.

Nejen z tohoto důvodu, chci v této kapitole uvést jen ty nejvýznamnější osobnosti oceněné státním vyznamenání ČSFR, dle mého názoru. Nejprve uvedu některé vyznamenané osobnosti *Řádu Tomáše Garriguea Masaryka (dále pouze T. G. Masaryka)* v několika třídách. Dále se zaměřím na *Řád Milana Rastislava Štefánika* (dále jen M. R. Štefánika) a jeho nositele a v závěru uvedu dohledaná jména vyznamenaných *Medailí Za zásluhy*.

11.1 Nositelé Řádu T. G. Masaryka

Prof. Jan Patočka

Byl to filozof, estetik, historik a především první mluvčí Charty 77. Narodil se 1. června 1907 v Turnově. V průběhu svých studií na univerzitách v Praze, Paříži, Freiburgu a Berlíně začínal publikovat filozofické úvahy v odborných revuích. Později se stal organizátorem kroužků filozofie, např. Pražského filozofického kroužku nebo Jednoty filozofické. Ve svých filozofických statích rozšířil obzor české filozofie o myšlení světových myslitelů (zejména v oblasti fenomenologie a existencialismu). Zabýval se rovněž tradicemi českého a evropského myšlení.

Svou neobyčejnou vůlí zachránil filozofické dílo Edmunda Husserla v tehdy nacistickém Německu. Později se angažoval veřejně proti událostem r. 1948 a r. 1968. Pořádal přednášky, kde připomínal základy demokracie a Masarykovy myšlenky. V roce 1968 byl jmenován profesorem na Karlově univerzitě, zde působil až do roku 1972. Za své politické i protirežimní myšlenky byl několikrát stíhán, což se mu také stalo osudným. Zemřel v průběhu policejního výslechu na srdeční slabost a mozkovou mrtvici 13. 7. 1977 v Praze. Je pokládán za velký

humanistický vzor pro svůj neohrožený boj za lidská práva. Patočkovi byl v roce 1991 udělen in memoriam *Řád T. G. Masaryka* I. třídy.¹⁶⁵

Fr. Josef Štemberka

Narodil se 2. února 1869 v Podkrkonoší. Pocházel z chudé tkalcovské rodiny, díky své odhodlanosti se dostal na gymnázium. Po gymnáziu byl přijat do kněžského semináře a po náležitém vysvěcení se stal knězem. Celý svůj zbytek života se staral o faru a o farníky obce Lidice. V dobách nacistické okupace se především snažil pěstovat v lidech vlastenectví. Svým farníkům byl velkou oporou i v těžkých dobách a zůstal s nimi až do poslední chvíle – vyhlazování Lidic dne 10. června 1942. Podle rozhodnutí německého představitele tehdejšího režimu Karla Hermana Franka nebyl Štemberka odsouzen k smrti, Štemberka ale milost Franka nepřijal a zůstal s lidickými muži až do konce. Nakonec byl zastřelen německým oddíly v Horákově statku v Lidicích. Řádovou listinu I. třídy o udělení vyznamenání převzal v roce 1992 předseda Českého svazu bojovníků za svobodu, JUDr. Jakub Čermín.¹⁶⁶

Prof. František Schwarzenberg

Politolog, šlechtic a bojovník za demokracii, tak je možné definovat Františka Schwarzenberga, který se narodil 24. března 1913 v Praze. Během studií práv byl zaměstnán na Ministerstvu zahraničí. Po roce 1939 pracoval jako úředník v Kanceláři prezidenta Emila Háchy. Za své úřednické služby byl ve spojení s exilovou vládou a působil v odboji za 2. světové války. Ke konci války se účastnil i květnového povstání a po válce byl povýšen na velvyslance ve Vatikánu.¹⁶⁷

Po únorovém převratu se stáhl do zahraničí, konkrétně USA, kde přednášel na Chicagské univerzitě a stal se členem exilového hnutí. V zahraničí se stále snažil upozorňovat hlavy států a politických stran na situaci v Československu a sepisoval články do exilového časopisu Hlas národa. V roce 1980 se odstěhoval do Rakouska a zde o dvanáct let později také zemřel. Pochován je v rakouském městě Murau. V roce 1991 obdržel z rukou prezidenta republiky Václava Havla *Řád T. G. Masaryka* II. třídy.

---

¹⁶⁵ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...* (pozn. č. 83).

¹⁶⁶ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G...* (pozn. č. 83).

¹⁶⁷ ŠKUTINA Vladimír.: *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Praha: Rozmluvy 1990, str. 271.

Otto Wichterle

Narodil se v Prostějově dne 27. října 1913. Je pokládán za jednoho z nejvýznamnějších světově proslulých českých vědců 20. století. Jeho vynález způsobu polymerace E – kaprolaktamu z r. 1945 byl základem pro výrobu silonu. Později se věnoval výuce na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze a stal se zakladatelem makromolekulární chemie. Té se také věnoval po odchodu z učitelského prostředí na vysoké škole a stal se ředitelem Ústavu makromolekulární chemie. V jeho studii byly vyvinuty kontaktní čočky, protože aplikoval do nich tzv. hydrofilní metakrylátové gely.

Po roce 1969 za svůj statečný postoj k totalitnímu režimu byl sesazen a věnoval se výzkumu ve ztížených podmínkách. V roce 1990 byl prezidentem Václavem Havlem jmenován předsedou Akademie věd, kde setrval do roku 1993. Ve stejném roce mu byl propůjčen *Řád T. G. Masaryka* III. třídy. Zemřel 18. srpna 1998 v obci Stražisko.¹⁶⁸

Bernadetta Pánčiová

Byla jednou z nejznámějších a nejvýraznějších řádových sester na Slovensku i u nás. Narodila se 12. června 1924 v Mužli u Štúrové. V roce 1940 vstoupila do řehole sester sv. Vincenta v Ružomberoku. Absolvovala i Učitelskou akademii a vyučovala na školách až do roku 1950, kdy musela jako všechny řeholní učitelky školu opustit. Po odchodu ze školy se aktivně věnovala slovu a písmu v duchu křesťanství a napsala spoustu knih o náboženské tematice. Nejvíce se starala o pomoc potřebným a nemocným, pro které zabezpečovala hmotné potřeby, pronajímala jim zdravotnické potřeby, vedla duchovní cvičení a hlavně jim byla duševní oporou. Snažila se jim vlévat naději a jistotu, že jejich život má smysl.

V roce 1975 založila hnutí Rodina Neposkvrněné. V roce 1991 se uskutečnila slovenská vlaková pout' nemocných do Lurd, ve stejném roce papež Jan Pavel II. podpořil hnutí – Rodina Neposkvrněné. Pánčiová od mládí trpěla těžkými zdravotními problémy, pro které musela podstoupit řadu operací. *Řád T. G. Masaryka* IV. třídy byl paní Pánčiové propůjčen v roce 1991. Zemřela 30. března 2015 ve věku 90 let v komunitě sester ve Vrúcku.¹⁶⁹

11.2 Vyznamenání Řádem Milana Rastislava Štefánika

---

¹⁶⁸ ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G.*... (pozn. č. 83).

¹⁶⁹ Tamtéž.

Brigádní generál Václav Morávek

Narodil se 8. srpna 1904 v Kolíně, kde absolvoval zdejší gymnázium. Po vystudování Vojenské akademie v Hranicích nastoupil k dělostřeleckému pluku v Olomouci. Od roku 1940 žil v ilegalitě a věnoval se odbojové činnosti. Spolu s Josefem Balabánem a Josefem Mašínem tvořili odbojovou skupinu zvanou „Tři králové“, která působila na území tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava. Václav Morávek byl vynikající střelec a taky opravdový vlastenec do posledního dechu. Zemřel 21. března při přestřelce s gestapem u Prašného mostu. V roce 1992 byl Morávkovi udělen *Řád M. R. Štefánika* in memoriam v II. třídě.¹⁷⁰

Plukovník Adolf Opálka

Byl to československý voják, velitel skupiny Out Distance a jeden z parašutistů, kteří se podíleli na atentátu na Heydricha. Narodil se v Řešicích 4. ledna roku 1915. Vystudoval nejprve Obchodní akademii v Brně a poté nastoupil na Vojenskou akademii v Hranicích. V armádním útvaru v Ružomberoku, kam byl po studiích přidělen, působil až do roku 1939. Potom se vydal přes Polsko a Francii k Cizinecké legii v Africe. Po pádu Francie sloužil u rotý Československé zahraniční armády ve Velké Británii. V roce 1942 absolvoval parašutistický výcvik a kurz útočného boje. Následně byl jmenován vedoucím výsadkové skupiny parašutistů v Československu. Zemřel v pravoslavném kostele sv. Cyrila a Metoděje na následky těžkých bojových zranění, v důsledku vyžrazení jejich úkrytu dne 18. 6. 1942.¹⁷¹ *Řád M. R. Štefánika* mu byl udělen ve III. třídě in memoriam v roce 1991.

Plukovník Jan Kubiš

Narozen 24. června 1913 v Dolních Vilémovicích. Po povolání do vojenské základní služby zůstal u armády jako zástupce lehkých opevnění v Opavě. V roce 1939 se vydal přes Polsko do Francie k cizineckým legiím. Po pádu Francie o rok později byl evakuován do Anglie k pěšímu praporu československé smíšené brigády. Na žádost svého budoucího spolupracovníka Jozefa Gabčíka byl přidělen k výsadkové skupině Antropoid.¹⁷² Ta měla za cíl - provedení atentátu na

---

¹⁷⁰ BURIAN Michal a kol: *Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942*. Praha, Pardubice: Ministerstvo obrany ČR, 2002, str. 52–54.

¹⁷¹ STEHLÍK, Eduard. *OPÁLKA Adolf*. In: LÁNÍK, Jaroslav, a kol. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky-Agentura vojenských informací a služeb (AVIS), 2005, str. 213.

¹⁷² BURIAN M.: *Atentát. Operace....*(pozn. č. 169), str. 50.

říšského protektora R. Heydricha. Sám Kubiš smrtelně zranil při uskutečněném atentátu Heydricha pomocí granátu. Zemřel na následky těžkých zranění spolu s dalšími parašutisty v kostele sv. Cyrila a Metoděje. Řád mu byl udělen *in memoriam* ve III. třídě roku 1992.

kapitán Ján Ušiak, *in memoriam*

Byl to první velitel československé partyzánské brigády Jana Žižky z Trocnova. Narodil se 5. 10. 1944 v Budíně.¹⁷³ V roce 1937 vstoupil do Československé armády, kde zůstal další tři roky. Poté se zúčastnil partyzánských bojů na Ukrajině a od roku 1943 byl členem československé samostatné brigády. Partyzánská brigáda působila v horách Magura, Trojačka, Kněhyně a v horské osadě Čeladná (v Moravskoslezských Beskydech). Dne 3. listopadu 1944 se Ušiak zastřelil, když ho němečtí vojáci obklíčili v úkrytě v Čeladné. Vojenský *Řád M. R. Štefánika* mu byl udělen *in memoriam* ve IV. třídě v roce 1992.

11.3 Medaile Za zásluhy a její nositelé

Architekt Vladimír Karfík

Narodil se 26. října 1901 ve Slovinsku, konkrétně v Idriji. Po studiích architektury získal práci v prestižních architektonických ateliérech, např. v Paříži nebo v USA u světoznámého architekta Franka Lloyda Wrighta. Právě tyto zkušenosti získané v zahraničí obohatily jeho budoucí tvorbu.

Po druhé světové válce byl zaměstnán v Baťových závodech, kde se snažil uplatnit své dosavadní načerpané zkušenosti ze zahraničí. Ve Zlíně proto stačil realizovat mnoho známých staveb, jako jsou Baťův mrakodrap nebo Hotel Moskva. Po celý život publikoval Karfík mnoho článků o architektuře. V roce 1992 získal od prezidenta Václava Havla *medaili Za zásluhy* v I. stupni. Po roce 1993 zmiňovaný architekt sepsal své vlastní paměti ve slovenštině a o tři roky později zemřel v Brně.

---

¹⁷³ Stehlik E.... In: LÁNÍK J. a kol. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945* (pozn. č. 170) str. 152.

Armádní generál Jiří Šedivý

Narodil se 3. ledna 1953 v Příbrami a byl bývalým náčelníkem Generálního štábu Armády ČR, kde působil jako velitel v několika zahraničních misích. Jiří Šedivý absolvoval Vojenské gymnázium Jana Žižky z Trocnova v Moravské Třebové. V letech 1978 až 1990 velel různým tankovým jednotkám. Později se vrátil ke studiu a odjel do USA studovat na U. S. Army War College v Pensylvánii.

V roce 1995 se zúčastnil zahraniční mise v Bosně a Hercegovině. O rok později byl ustanoven inspektorem pozemního vojska Armády ČR. Funkci náčelníka sekce bojové přípravy Generálního štábu Armády ČR dostal v roce 1997. Dne 1. května 1998 byl jmenován do funkce náčelníka Generálního štábu Armády České republiky a ve stejném roce dostal i vyznamenání Záslužného kříže.¹⁷⁴

V současné době působí Jiří Šedivý jako vedoucí oddělení bezpečnostních studií vysoké školy CEVRO Institutu. Je nositelem *medaile Za zásluhy* v II. stupni udělené prezidentem Václavem Havlem dne 11. 12. 1992.

---

¹⁷⁴ ARCHIV POSLANECKÉ SNĚMOVNY, fond Česká národní rada 1968-1992, *Státní vyznamenání 1990-1992*, inv. č. 6.7/1.

12 Závěr

V mé bakalářské práci jsem se zabývala státními vyznamenáními v období České a Slovenské Federativní Republiky, konkrétně v letech 1990-1992.

Státní vyznamenání je obecně považováno za nejvyšší ocenění udělené státem jednotlivcům, proto má patřičnou vážnost a důstojnost. Tyto hodnoty s novým zákonem č. 404/1990 Sb. o státních vyznamenáních ČSFR byly vráceny zpět.

Polistopadový režim navázal na tradice udělení či propůjčení státních vyznamenání z doby první republiky. Nová právní úprava v oblasti státních vyznamenání byla zřízena na evropských pravidlech, což znamenalo vytvoření nových řádů a vyznamenání dělených do stupňů a tříd podle zásluh. Tato pravidla byla předchozím komunistickým režimem často opomíjena.

V období federace byly vyznamenány převážně osoby, které za své zásluhy nemohly státní vyznamenání získat v období komunistické nadvlády. Naopak byly režimem utlačovány nebo pronásledovány. Zejména byli vyznamenáni například členové Charty 77, váleční letci a oběti jak totalitního režimu, tak i poválečných procesů.

Prezident Václav Havel byl mnohými osočován, že uděluje příliš mnoho vyznamenání. Prezident nařčení uznal, protože chtěl dle svého mínění vyznamenat velký okruh osob, jenž nebyly z výše uvedených důvodů oceněny.

Při zpracování bakalářské práce jsem narazila na zákonné omezení k přístupu všech údajů k jednotlivým vyznamenaným (v souvislosti se ochranou osobních údajů) i k samotné problematice, proto nejsou některé body práce detailně uvedeny. Nicméně jsem se snažila i přes téměř krátké období (1990-1992) vyzdvihnout podstatu tématu. S přiblížením nových poznatků k procesu schválení zákona (č.404/1990) a jmenovitých podnětů k propůjčení nebo udělení Řádu T. G. Masaryka v letech 1991 a 1992.

V neposlední řadě by bylo vhodné srovnávat úpravu federálního státního vyznamenání se současnou zákonnou úpravou, což bude možné po uplynutí zákonného zpřístupnění dat. Tato bakalářská práce může sloužit jako podklad k budoucí diplomové práci.

13 Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

ARCHIV České televize (dále jen ČT), fond ČT, „*Řád M. R. Štefánika 1992*“, id. č. CTAR131008_0145.

ARCHIV ČT, fond ČT, *Deník ČTV-Řád Bílého lva*, pomoc. sign. D-1992-05-08.

ARCHIV ČT, fond ČT, *Dvacátý osmý říjen Hrad*, id. č. CTAR140612-0203.

ARCHIV ČT, fond ČT, *Havel uděluje vyznamenání*, id. č. CTAR130719_0020.

ARCHIV ČT, fond ČT, *Deník ČST* sign. 5619172 nebo pomoc. sign. D-1992-10-28.

ARCHIV KANCELÁŘE PREZIDENTA REPUBLIKY (dále Archiv KPR), fond KPR, *Řád T. G. Masaryka*, spis č.200.390/91.

ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 115, kniha č. 59

ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 112, kniha č. 56

ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 114, kniha č. 58

ARCHIV KPR, fond KPR, *Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání*, inv. č. 120, kniha č. 64.

ARCHIV KPR, fond KPR, *Řád T. G. Masaryka*, spis č. 200.390/91.

ARCHIV KPR, fond KPR, *Sbírka vyznamenání*, spis č. 200.250/892

ARCHIV POSLANECKÉ SNĚMOVNY, fond Česká národní rada 1968-1992, *Státní vyznamenání 1990-1992*, inv. č. 6.7/1.

Tištěné prameny

ČASOPIS ABSOLVENT: *Setkání s osobností*, red. Martina Fojtů. Brno 2013 Masarykova univerzita, ročník 2013/2014.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 1992, roč. 36, č. 110-211.

JEDLIČKA Roman: *Geneze ČS. Řádu Bílého lva*. In Signum 2012, řada 5, č. 20,

LÁNÍK, Jaroslav In: *STEHLÍK, Eduard. OPÁLKA Adolf. Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky-Agentura vojenských informací a služeb (AVIS), 2005.

LIDOVÁ DEMOKRACIE 1992, roč. 48. č. 254.

LIDOVÉ NOVINY 1991, roč. 4, č. 253-269.

MLADÁ FRONTA DNES 1991, roč. 2, č. 256.

NÁRODNÁ OBRODA 1991, roč. 2, č. 178.

PRAVDA 1991, roč. 72, č. 198.

REFLEX 1991, roč. 46, č. 61.

RUDÉ PŘÁVO 1992, roč. 2. č. 109-254.

STANĚK, František: *Dekrety Řádu Bílého lva*. In Signum 2003, řada 4, č. 4.

Právní předpisy

Zákon č. 404/1990 Sb., o státních vyznamenáních ČSFR

Literatura

BURIAN Michal a kol: *Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942*. Praha, Pardubice: Ministerstvo obrany ČR, 2002.

FIDLER, Jiří a TIKALOVÁ Petra (eds.): *Krása evropské faleristiky: fotoalbum: vyznamenání členských zemí* Praha: Úřad Vlády ČR 2009.

FURMÁNEK Jaroslav a ŠIMŮNEK Pavel: *Vojenská resortní vyznamenání, medaile a odznaky*, Praha 2007.

HAIMANN Petr: *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*, Praha: Libri, 2006.

HOLUB Ondřej: *Příspěvek k dějinám československých řádů a vyznamenání z let 1918-1939*, Hradec Králové: Česká numismatická společnost 1978.

LOBKOWICZ František: *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha: Libri 1995.

MASARYK T. G: *Světová revoluce*, (1. vydání), Ústav T. G. Masaryka Masarykův ústav AV ČR 2005.

MĚŘIČKA Václav: *Řád M. R. Štefánika „Sokol“*, Hradec Králové: Česká numismatická společnost 1990.

PULEC Vladivoj: *Československá státní vyznamenání, státní čestná uznání a ceny*, SNTL Praha 1980.

SUKENÍK Ludvík a NOVOTNÝ Vlastislav: *Československá vyznamenání: 1918–1948, Hodonín 1997.*

ŠKUTINA Vladimír: *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Praha: Rozmluv 1990.

Internetové zdroje

ČT 24, *Osudy 28. října* [online], 2008,(accessed 2018-04-23). Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1435309-osudy-28-rijna>.

FEDERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSFR 1990-1992, *Stejno protokol ze společné schůze komor FS č. 6 ze dne 2. října 1990*. Převzato z PSP. CZ, *Společná česko-slovenské digitální knihovna*, [online], (accessed 2018-06-18). Dostupné ze: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/006schuz/s006068.htm>.

HRAD. CZ, *Seznam vyznamenaných*, [online], (accessed 2018- 05-28) Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/ceska-a-slovenska-federativni-republika/rad-t.-g.-masaryka/seznam-vyznamenananych>

JIŘI OBELFALZER.CZ, *O Mně*, [online], (accessed 2018- 05-02) Dostupné z: http://jiriobfalzer.cz/?page_id=37.

PSP. CZ *Společná česko-slovenská digitální knihovna*, [online], (accessed 2018-06-15). Dostupné ze: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0114_01.htm

VYZNAMENÁNÍ. NET, *Řád Bílého lva*, [online], 2005, (accessed 2018-06-02). Dostupné z: http://www.vyznamenani.net/?page_id=8